

З ДНЕМ НАРОДЖЕННЯ,

Фото Г. Обарської

Фоторепортаж на с. 13

ЕКСКЛЮЗИВ

...З дитинства пам'ятаю, що нас весь час кудись вели. Стояв Ленін — показував... Приймали мене в піонери — треба було підняти руку. Прийшли фашисти — піднімають руки. Учили історію: римські цезарі — стоять з піднятими руками. Всі кудись ведуть. Самі стоять і не ворухнуться, а народ, маси кудись пхають. Покійний Максим Тадеївович писав: "На вершини всі ми линею, сонце променем в очах, льотом сталінським орлиним..." Як там далі? Не знаєте? "... Вождь показує нам шлях".

Ну, який же наш шлях? У перші роки незалежності України, десять років два чи три, головний шлях наші патріоти формулювали двома словами: розбудова держави. На що поет Володимир Цибулько досить дотепно перефразував цей вислів. Він сказав: "розбудова держави". Згодом сталося, що ні "розбудови", ні "розбудови" не вишло. Президента Кравчука змінив президент Кучма, який негайно визначив нам новий шлях: "Інтеграція в Європу". Відтоді вже майже десять років ми інтегруємось. Інтегруємось, інтегруємось, уже в нас є Міністерство економіки й інтеграції, в якому немає ні економіки, ні інтеграції. Вже є в нас кілька якихось державних структур на рівні міністерств, які перебувають за кордоном і здійснюють президентські установки на інтеграцію. Вже міністр закордонних справ Зленко, навіть перед відставкою, коли вже вичерпав, здавалось би, свою химерну багатовекторну зарубіжну політику, вперто повторює, що повинна бути інтеграція в Європу. А Президент навіть видав розпорядження про підготовку протягом найближчих трьох років висококваліфікованих фахівців з євроінтеграції. До ваших киево-

Павло ЗАГРЕБЕЛЬНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ШЛЯХ

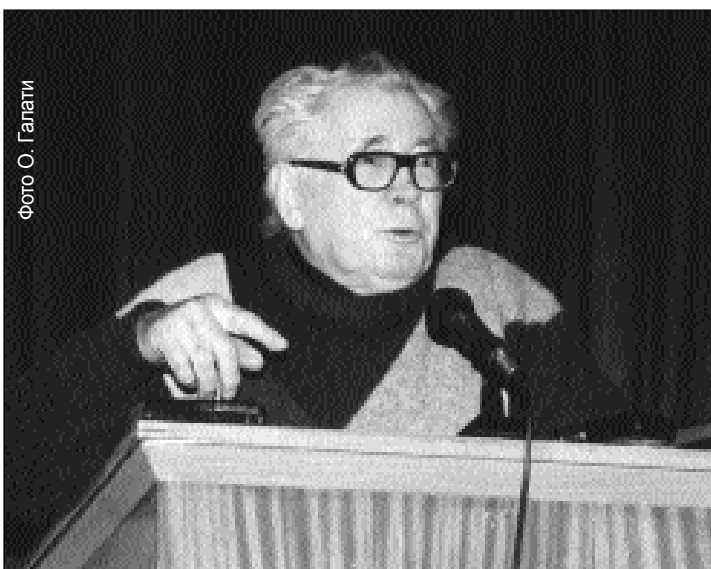

Фото О. Галати

могилянських бакалаврів, магістрів і докторів традиційних наук тепер долучаться ще екзотичні магістраторум, інтеграторум! Яке державне глумління над справжньою наукою!

Колись, у двадцяті роки, письменник Микола Хвильовий кинув лозунг "Геть від Москви — ближче до психологічної Європи!". Для письменника це зрозуміло: він хотів мати літературу не плакатну, не примітивно-агітаційну, а справді — таку, як у "психологічній" Європі. Хвильового за ці слова довели до самогубства, затаврували буржуазним націоналістом, заборонили навіть згадувати його ім'я, і ми тільки тепер видаємо й читаємо його твори.

Отож, усе, що ми говоримо сьогодні про інтеграцію, навіть на державному рівні, — це, здавалось би, позитивне явище і явище прогресивне. Але коли подивитись на цю інтеграцію, як вона виглядає на тлі нашого життя, наших реалій — то тут трохи воно виходить якось інакше. Є в нас сьогодні багато вчорашніх інтелектуалів, вихованих за радянської влади, які тоді стали професорами й академіками. Сьогодні вони, звичайно, відмахуються руками й ногами від цього минулого, кажуть, що вони вже нові люди. Минулого не пам'ятають, хочуть тільки майбутнього. Є ще інша категорія людей — це наукові праців-

ники так званих центрів, фондів, фундацій, асоціацій (як тільки не називаються ці установи): політологи, соціологи, конфліктологи й так далі. Вони фактично заповнюють сторінки майже всіх наших щоденних видань, газет чи журналів, і всі пишуть на тему, чому нам треба йти в Європу і з чим ми повинні туди йти.

Що вони пишуть? Вони пишуть таке: "Україна на момент здобуття незалежності одержала нульовий людський потенціал". Тобто 12 років тому нас не було. Ну, може, вас і декого з вас тоді й справді не було — хоча й ви тоді вже існували, ви тоді народилися. А вже мого покоління, виходить, не було. Нульовий потенціал. Гаразд.

І далі: "Тоталітарна система радянської влади перекреслила християнські загальнолюдські цінності, знищила всі політичні, економічні, соціальні інституції, успадковані від минулого. Малопродуктивний шлях самолікування в надії на власні сили призведе нас до національної катастрофи і втрати суверенітету. Україна потребує кваліфікованої допомоги з боку розвинених країн світу, оздоровлення й порятунку так само, як порятував понижену фашистами Європу план Маршалла, як піднесли Київську Русь на світовий щабель державної могутності варяги 1000 років тому, як Петро I "прорубав" вікно в Європу, покінчивши з віковичною відсталістю Росії".

Закінчення на с. 4—5

НА СЛАВУ КОБЗАРЕВІ ТА УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВІ!

Авраменко М. М., м. Кременчук Полтавської обл.	100.00
Бевз С. М., м. Тернопіль	5.00
Врублевський О. М., м. Козятин Вінницької обл.	10.00
ВУТ "Просвіта", м. Стратин Івано-Франківської обл. (Хай наша жертва буде на любов і злагоду між народами! Бог і Україна — єдині!)	620.00
Гайська ЗОШ, м. Миколаїв	45.00
Галан Т. К., с. Кірово Нікопольського р-ну Дніпропетровської обл.	10.00
Гімназія "Троєщина", 11-Б, 5-А, Б, В класи, м. Київ (через Дмитренко Г. К.)	260.00
Гімназія "Троєщина", 8-А, Б, Г класи, м. Київ	150.00
Головко Д. В., м. Стрий Львівської обл.	25.00
Гондар Є. А., м. Кременчук Полтавської обл.	10.00
Гривовецька ЗОШ, Тернопільський р-н Тернопільської обл.	186.07
Гривовська Г. Т., м. Львів	10.00
Данилюк В. О., с. Тросянець Снятинського р-ну Івано-Франківської обл.	10.00
Дзюба В. І., Дзюба В. Д., м. Одеса	20.00
Дубовко П. О. (сім'я пенсіонерів), м. Дніпропетровськ	10.00
Дунаєвський Б. Г. та група жителів міста Черкаси	119.00
Дутчак М. Д., м. Яблунів Косівського р-ну Івано-Франківської обл.	10.00
Євтушенко М. А., м. Миколаїв	50.00
Євтушенко Н. П., м. Київ	15.00
Жезло М. В., м. Львів (На славу Кобзареві та Українському народові!)	20.00
Жигайло Л. М., м. Київ (санаторна школа-інтернат № 20)	8.00
Захожа Т. В., м. Київ (санаторна школа-інтернат № 20)	20.00
Зачуб, м. Дніпропетровськ	40.00
ЗОШ, с. Охматів Жашківського р-ну Черкаської обл.	25.00
Каплин С. П., с. Шботарка Сакського р-ну, АР Крим (інвалід ВВВ)	20.00
Коваленко Н. М., с. Москалівка Роменського р-ну Сумської обл.	100.00
Ковальчук Д. П., м. Львів	50.00
Колібабчук І. Г. та М. І., м. Сімферополь, АР Крим	20.00
Кулишівська ЗОШ, Чернівецька обл.	71.09
Лебедюк Є. А., м. Рівне	50.00
Лесів Ю. Я., м. Моршин Львівської обл.	50.00
Лісотехнічний університет, м. Львів	2620.00
Мазуркевич П. В. та група репресованих, м. Черкаси	66.00
Марчук Н. О., м. Чернівці	30.00
Михайлюк Я. С., м. Івано-Франківськ	20.00
Осипчук А., м. Київ	10.00
П'янов В. Я., м. Київ	1000.00
Пановик С. В., с. Великий Гай, Тернопільської обл.	10.00
Педколектив ВПУ № 519, м. Львів	57.00
Пивоварська В. М., м. Житомир	30.00
Пономаренко О. І., м. Антрацит Луганської обл.	30.00
Предко Олена Іллівна та Предко Єрофей Миколайович, м. Київ	56.00
Регеша В. А., м. Світловодськ	500.00
Регушевський Є. С., м. Сімферополь Санаторна школа-інтернат № 20, м. Київ	136.00
Святовець О. П., м. Черкаси	15.00
Сенюк З. М., с. Кудлатівце Івано-Франківської обл.	150.00
Симовонюк М. В., с. Тросянець Снятинського р-ну Івано-Франківської обл.	10.00
Сім'я Гуславських, м. Київ	20.00
Соснівський осередок товариства "Просвіта", Львівська обл.	260.00
Терникова Л. П., м. Маріуполь Донецької обл.	50.00
Хоменко Оксана Миколаївна, м. Київ	5.00
Хоменко Ольга Миколаївна, м. Київ	5.00
Шпотинська ЗОШ, м. Шпотине Старобільського р-ну Луганської обл.	40.00
Юрчишин Г. М., м. Львів	10.00
Яцків С. В., м. Умань Черкаської обл.	20.00
(Спілка в'язнів-остарбайтерів збирає кошти на Кобзареву Церкву)	20.00

Продовження читайте на с. 8—9

ЯК СТАТИ УКРАЇНКОЮ В УКРАЇНІ

МОВА І МИ

Мова — то історія, характер і душа народу. Я виховувалася в су-то українському середовищі, на козацькому хуторі поблизу колишньої гетьманської столиці Батурина. Від народження купалася в чистому морі українських пісень. До цього часу ті пісні живуть у моєму серці, у них знаходжу втіху й розраду.

Із зневагою і презирством ставилися всі мої односельчани до тих, хто калічив рідну мову.

Побувавши десь у місті, повертається людина додому і починає говорити мовою Свирίδα Голохвастова. З нього починають усі сміятися, кажучи: “Ти не “штокай” і не “какай”, а по-нашому балакай”. Не пам’ятаю, щоб когось не допомагало. Чудова народна педагогіка.

З 1960 року вважаюся киянкою за паспортом. Досі ж відчуваю себе хуторянкою, і пишаюся тим, що пам’ятаю своє коріння й ті неоціненні народні скарби, завдяки яким залишилася українкою, — народну пісню та найчарівнішу в світі українську рідну мову. Бажання глибоко вивчити її привело мене до омріяної альма-матері — Шевченкового університету.

Більше 40 років передаю любов до неї дітям. Ніколи ні з ким не спілкуюся іншою мовою, крім рідної. І всі розуміють. Навіть де-хто переходить з “общепонятного” на українську.

Іноді доводитися нелегко, навіть стерпіти образи чиновників.

Хочу розповісти кілька епізодів. Можливо, це допоможе тим, хто вважає себе українцем і хоче ним залишитися.

Те, що твориться вже кілька років на державному рівні з українською мовою, є цілеспрямованим духовним геноцидом. До болю з кожним днем відчуваю новітнє зросійщення України, відвертої наруги над її духовним скарбом — мовою. Це небезпечна загроза для існування нашої державності. Адже народ, що з гордістю називав себе українцями, спокійно сприймає назву “хахол” чи “перевертень”, “покруч”. Поняття патріотизму для останніх кількох поколінь забуто, а слово “націоналіст” сприймається як образа й досі.

На всіх каналах телебачення рідне слово почуєш нечасто. Для кого створено канал “Україна”? На ньому ж нічого українського не почуєш. Низькопробна, банальна, часто вульгарна продукція чужою мовою пригортає глядача цього горе-каналу.

Регулярно дивлюся інтелект-

шоу “LG-Еврика”. Милуюся юними чарівними інтелектуалами. Та далеко не всі з них закохані в рідне слово, не розуміють, який це неоціненний скарб. Починають гру співучою добірною українською (знають же), а потім чуєш “общепонятний”. Доречно було б у правилах гри обмовитися про необхідність спілкування мовою державною. Думаю, ці юні інтелектуали усвідомили б, що вони — представники великої нації і держави Україна, чим слід пишатися.

Бо доки влада, Президент разом зі своєю дружиною і дітьми не будуть українцями в найкращому розумінні цього слова, доти ми будемо країною “третього світу”. А дух нації — її мова — залишиться упослідженою. Хто відповідь за те, чи виконується закон про мову? Там чітко записано, що чиновники, урядовці мають спілкуватися мовою держави, ім’я якої — Україна.

Та далеко не всі так звані державні службовці це пам’ятають. Багато з них зневажають того, хто “настирливо” спілкується з ними рідною українською мовою. Мені особисто доводилося не раз відчувати це. Ось приклади.

ІСТОРІЯ ПЕРША

Напередодні домовилася в екскурсбюро Софійського заповідника про екскурсію для учнів 9 класу.

І ось ми в соборі Святої Софії. Вийшов екскурсовод. Після мого вступного слова він категорично заявив:

— Говорить буду на русском языке.

Довелося нагадати, що Украї-

на — незалежна держава, а ми, її громадяни, бажаємо слухати екскурсію рідною державною мовою.

— Этой мовы я не знаю. А така учительница ничему хорошему не может научить, — відчеканив “просвітитель”.

Українськомовного екскурсовода в цій конторі не виявилось. Довелося чекати 45 хвилин, доки такого викликали.

Крім цікавої екскурсії, 17 юнаків і дівчат отримали прекрасний урок утвердження людської гідності, національної гордості. А дискусія, проведена на виховній годині, посилає в юних серцях добірне зерно, яке, я впевнена в цьому, дало непоодинокі сходи. Та й мої учні, які вже давно стали батьками, при зустрічі з теплою згадують той день.

ІСТОРІЯ ДРУГА

Вона пов’язана з обміном радянського паспорта на український, у якому не вказувалася національність. Я довго не хотіла брати безнаціонального паспорта. Та довелося.

Я настирливо домогалася, аби російською мовою (теж наруга!) моє ім’я було відтворено без букви “Е”, тобто — Катерина.

Паспортистка відмовилася зробити такий запис і відіслала мене до паспортного столу. Там я намагалася довести про існування імені Катерина в російській мові, посилаючись при цьому на російських класиків.

Представила своє “Свідомство про народження”, де Катерини, на щастя, не було.

Та вперті русифікатори не здавалися:

— А какая вам разница? Мы же поменяем имя.

— Подібні Вам уже раз його спотворили без моєї згоди, а тепер я його поверну таким, як мене нарекли батьки, — відповіла я.

— Ну, и националистка! — гнівно-презирливо кинула чиновниця мені вслід.

Довелося все стерпіти. Уже біля дверей я твердо заявила:

— Так, я националистка, але Вас мені жаль. Ви ж — перекотиполе. А запишете моє ім’я так, як потрібно — Катерина.

Не буду вдаватися до подробиць. В Інституті мовознавства, правда, не відразу (довела за допомогою “Словника імен”) видали довідку, що моє українське ім’я можна записати в російському варіанті.

Тепер маю безнаціональний паспорт, зате зі справжнім українським іменем.

ІСТОРІЯ ТРЕТЯ

Це було 1991 року. Пригадую, як в мою школу завітав депутат Верховної Ради Я. Кондратьєв. Голова Комісії з питань правопорядку та боротьби зі злочинністю застерігав учнівську молодь від усіляких небажаних вчинків — крадіжок, насильства, хуліганських дій. Цікаво та змістовно розповідав Ярослав Юрійович, а головне — вчасно, перед літніми канікулами.

Було прикро — високий гість говорив чужою мовою в українській школі, адже Ярослав Юрійович досконало володів державною мовою.

Зате сьогодні, будучи ректором Національної академії внутрішніх справ України, шановний генерал Кондратьєв завжди говорить рідною співучою українською мовою.

Народні обранці, Ви часто посилаєтеся на досвід інших країн із різних правових питань. То ж візьміть за приклад країни Балтії, де після жорстокої політики зросійщення питання двомовності не виникає, хоча корінне населення становить лише 50 відсотків. Українців же, якщо вірити останньому перепису, близько 80 відсотків.

А Ізраїль відновив із мертвих мову, яка є єдиною державною.

Прийміть, нарешті, ще один, останній закон на захист державної мови і, найголовніше, — виконуйте його самі.

• **Катерина РОМАНЕНКО**, вчителька школи-інтернату № 26, член Чернігівського земляцтва в м. Києві

ЦИТАТИ

ДУМКИ МОЛОДІ З ПОЛТАВЩИНИ

Проблема — говорити чи ні рідною мовою — мене особисто не стосувалася. Про її існування я знав зі ЗМІ. А зіткнувся з нею вперше, коли учні нашого навчального комплексу побували на екскурсії в Києві. На вулицях, у музеях, у магазинах ми чули російську мову і дивувалися: як же це у столиці суверенної держави панує мова сусідньої країни? Наступним неприємним відкриттям стосовно мовної ситуації уже в нас, на Полтавщині, стало моє спілкування з учнями, які разом зі мною брали участь в обласних олімпіадах. ...Я не можу змиритися з тим, що українську вважають мовою селянською, мовою простолюду. Адже українська — це мова цілої нації, політичне майбутнє якої ще попереду, але чіє місце на право самостійного розвитку в ряду цивілізованих народів уже завойоване і не може бути зайняте ніким.

Сергій РУДЕНКО, с. Оболонь Семенівського району

В Україні дуже мало гуртів, що співають рідною мовою. А як хочеться чути українські пісні на сучасну тематику!.. Рідною мовою послуговуються етнічні українці США, Канади, Британії, Бразилії та ін. Вони видають рідною мовою книжки, газети, проводять богослужіння, телепередачі. Українська викладається в 28 університетах і коледжах США. Так чому ж ті українці дбають про рідну мову навіть на чужині, а ми не можемо її зберегти? Чи, щоб зрозуміти сутність мови, треба виїхати за кордон?

Ксенія ГАК, м. Кобеляки

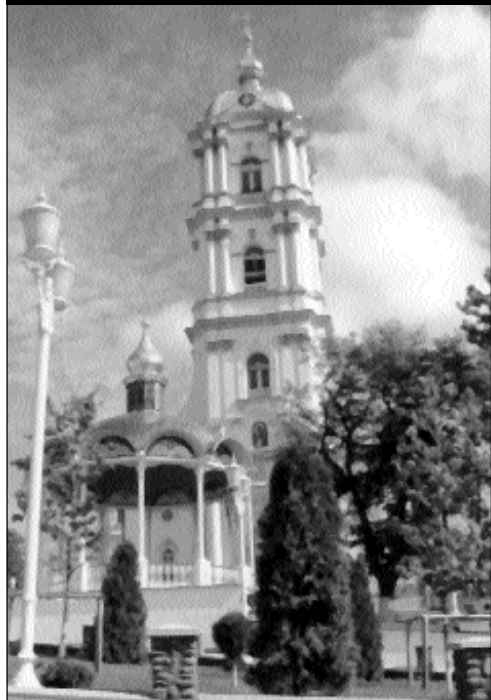
Ми хочемо бути, як усі: стильно одягатися, класно жити, модно говорити, бути вільними у власному виборі, не помічаючи, що якраз цю саму свободу вибору поступово і втрачаємо. Ми не помічаємо, як власною рукою вбиваємо свою українську неповторність, стаємо сірою однорідною масою, бездумною отарою овець, яка йде туди, куди її женуть... Зайдіть у магазин із красивою назвою “Паляниця” і почуйте: “Какую буханочку желаете?” А хіба важко сказати простими, але такими рідними і милими українському серцю словами: “Яку паляницю бажаєте?” Невже українська паляниця гірша за російську “буханку”? Мені особисто паляниця навіть звучить смачніше!

Тетяна ЗІНЧЕНКО, студентка II курсу ПДПУ ім. В. Г. Короленка

У наш час, коли слабкість усіх підкошує і випробовує на міцність, дуже важливо залишатися справжнім. Не підкорятися світові й керуватися власними правилами душі... Чи існує ще такий народ, щоб спілкувався і доносив свої думки до інших через чужу культуру і чужу мову? Ми як були Малоросією, так нею і лишилися, так і лишилися слабкими хробаками, якими керують, користуються, а потім топчуть. Коли я розмовляю українською, то вважають, що я з села, вони дивуються, чому я це роблю. Мені набридло пояснювати світові, що це — форма щасливого життя, що це зовсім не боляче, а навіть приємно. Я завжди любила неординарність і навіть у таких звичайних речах доводиться виділятися.

Алла МОЙСІЯКА, м. Лубни

ОТАКЕ ЖИТТЯ

БУЛА МРІЯ — СТАЛО ПРИНИЖЕННЯ

Побувати в Почаївській лаврі мріяла давно. Моя старенька мама часто розповідала, як з її села, що на Холмщині, ходили до цієї української святині прочани. То ж із запропонованих Трускавецькою фірмою “Підгір’я” туристичних маршрутів без вагань вибрала Почаїв. Хоч стояли досить сильні морози, сніжило, але тишилася, що поїздка випала якраз на Водохреща. У цих місцях я не вперше; завжди радію, що чую навколо себе українську мову, яку, на жаль, так рідко почуєш у своїх краях. Та була прикро здивована, коли екскурсовод почала розповідь російською. На мій протест ця жінка відповіла, що в автобусі є росіяни, і я мушу зважати на це. Певно, і в Росії для українців екскурсії проводяться українською... Слід зауважити, що про історичні пам’ятки, повз які ми проїздили, говорилося досить побіжно, більше екскурсовод інформувала нас про події в Росії. Але ж попереду Почаївська лавра, тому намагалася не звертати уваги, налаштувалася на свято. Та українцєві в Україні скрізь не затишно. Свідченням тому — те приниження, якого я зазнала в лаврі. Я, звичайно, знаю, що цю українську свя-

тиню окупувала московська церква, котра називає себе українською. Але що вона не українська, пересвідчилася вже у котрий раз.

Коли простягнула служителю записки за здоров’я та упокій моїх рідних (за кожне ім’я в яких треба було заплатити), він запитав: “А Ярослав церковью каково патриархата крещен?” Відповіла, що православною, Київського патріархату. Служитель ретельно викреслив це ім’я. Я не знаю, чим завинив мій п’ятирічний онук, за здоров’я якого відмовилися молитися в храмі, побудованому на українській землі. Святковий, піднесений настрій був зіпсований, не могла стримати сліз. Молилася за те, щоб Господь дав нам, українцям, силу утвердитися на своїй батьківщині, бути господарями на своїй прадавній землі.

Це ще один приклад зневаги до нас, українців, із боку зайд, що топчуть нашу національну гідність. Влада підтримує московську церкву, і цьому безліч свідчень.

• **Зоя ШАЛІВСЬКА**, м. Конотоп Сумської обл.

Так, герой цієї бувальщини — пес. Проте почну не з Сірка, а... зі щирості. Йй звичайно, співають панегірики. Гай-гай, але й щирість може бути від лукавого. І впевнив мене в цьому не якийсь там банальний крутий чи дурисвіт, а той, від кого я найменше сподівався підступу...

Одного разу в пориві такої щирості, — до неї неабияк спричинилася і енна кількість чепурух, перехилених із нагоди зустрічі по догній перерві, — мій давній приятель, один із тих, перед ким немає сенсу з чимось критися, після бурхливого обговорення нашого життя-буття, заскаливши посоловіле око, напівжартома, напівповажно запропонував, як-то кажуть, приєднатися за компанію:

— А, ну його к монахам! Давай зрадим, га?

Я, певна річ, зажадав пояснень і почув у відповідь:

— Ну, подумай сам, кому потрібна наша солонина? Тим, хто мав би бути її носієм? Чи й не так! Дурень, як той казав, думкою багатіє!

І з мстивим вогником ув очах новоявлений апологет зради додав:

— Нас пошито в дурні, змикаєш? І зрада — наша помста тим, перед ким ми так довго розсипали перли.

Завтра буде видніше, подумав я. Коли мій товариш проспиться, то поставити сьогоднішнього біса ренегатства на карб чорному гуморові, та й квит! Надто добре я його знав, аби брати почуте наповажно.

Та ба, насінину підозри вже було заронено.

І за кілька день вона проросла! І в якому б ви думали місці? На русанівському базарі, де в ціннику на машині з Прилук зазначалося, що продавець, — моторний та меткий, якими бувають лише сільські парубчак, змалку звиклі до заступа, пилки та молотка, і водночас престижно пострижений під нулівку, по пояс голий та обперезаний, як годиться, новочасним чересом-капшук, — притарбанив до столиці **лук**. Феномен збугу дарів української землі під чужинецькими назвами в українському столярному городі, мені, майже корінному киянину, був не в дивовижу, але тільки тепер до мене уповні дійшло все його падлюке бузурівство, весь його здоровий, гвалтний, глибоко знущальний підтекст.

— А стріл у тебе часом не знайдеться? — безневинно поцікавився я.

Юний зек непорозуміло закліпав очима.

— Стріл?

— Еге ж. І сагайдака, — провадив я солодко.

— Не поняв.

— Я питаю, у вас що — на баштані родять гарбузи? А на лану вже барина-рожь? А женуть там у вас що — свеклоківку?

Брижі на зеківському чолі засвідчили напружену роботу думки.

— Ти що, бусурмане, продаєш, цибулю чи мову? — лиховісно світячи очима, пішов я пробювати.

Але аматор модернізованих чересів видавався ще замороченішим, ніж досі. І лише, коли я тицнув на горезвісний цінник, зморшки на його чолі розгладилися.

— А, пойняв, дак це ви ето — западенець?

“Еге ж, як ти — московський боярин!” — мало не зірвалася у мене з язика, але я вчасно схаменувся: негоже збиткуватися над своїм найвним братом, не-

часним мовним калікою, яких довкола тисячі.

— Ти купляєш? — побичачому нагнувши голову, вовком бликнув з-понад окулярів опасистий добродій із “Кієвським телеграфом” у руках — наступний за мною у черзі. — Ілі мітінги тут устроюєш? Хватить нам Драча і Павличка!

— Купляю, — мляво огризнувся я. — Чіполо. А тобі, большевицька галушко, лишаю лук. Яким пропах Тарас. Тільки гляди не подавися, як закусуватимеш!

Поки царський телеграфіст апоплексично буряковів, я шатнувся на пошуки “чіполо”. Але на цьому базарчику буяє тільки чортополох. Навіть кароока, чорнобрива і тилиста, як гоголівська Солоха, зеленярка засокорила до мене по-голохастівському:

— Ондечки лук, зелений лучок, так на вас і дивиться! Купляйте лучок, молодий чоловік! І сьомушкі беріть теж!

Коло неї стояв вусатий, сухий як тараня дядько, достоту гоголівський Чуб — чи не її чоловік. Я зирнув на нього, і — о, диво! — його око начебто підморгнуло мені, стеменнісінько, як недавнеча-

На найближчій зупинці я, мов шкідливий кіт, шугнув у двері й на пероні ледь не збив із ніг огрядну тітоньку з цілою папушею “Сьогодні” у руках. Допомогати зібрати розкидані примірники кинулася її посестра, чий ніс ледь визирив із-за оберемка “всеукраїнських” “Фактов” — лиш мізерної частки свіжовіддрукованого астрономічного накладу.

Уже внизу, в холі, біля пропускних автоматів ув око впала ціла гора бездоглядних чисел московськомовної газети “Метро” — бери, скільки донесеш, і ніхто за тобою не поженеться, аби відняти. І що ж, брали...

І знову мені приверзлося приятелеве обличчя, шорстки, жмтиви вогники в його очах і, мов подзвін, загуг у вухах його понурий заклик:

— Давай зрадим, га?

Я вдивлявся у його твар і така вона була мені на когось схожа! От тільки на кого? Хоч убий, не згадаю!

На лихо, сьогодні їй судилося ввижатися ще не раз і не два! Байдужість до свого національного обличчя, мов середньовічна лепра, роз’їдала предковічне місто Кия!

СІРКО, СІРКО, СІРКО МІЙ ПЕС... Бувальщина

ко мій приятель. Я труснув головою і протер очі. А, бо-дай тобі! Мана, та й годі.

Раптом, зненавидівши цей базар, я вирішив дмухнути на “Юність”, мо’ знайду “чіполо” там, і за якусь часину вже мчав у потязі. Я гадав, метро це кийське. Та ледве вскочивши у вагон, нараз зрозумів, що опинився у чужоземній державі. Прямо на мене пер, юрливо пробіраючись між шпалерами пасажирів, обвішаний торбами з пресою молодик із косицею в гумовому кільці і безпардонно, наче все життя тільки те й робив, на все горло мекекав тремтливим козлітоном:

— Уважаєміє дами і гаспада! Покупайте і читайте! Последніє оставшієся номера! Всеукраинская газета “Бульвар”! “Кієвські ведемості”, “Кієвській телеграф”, “Кієвлянін”! “Московський комсомолец в Україні” Дами і гаспада! Царь Николай бил би рад! Год Россіи в Україні! Міф і реальність: Бузіна — Грушевській! Всеукраїнській казак Черномирдин: любопитніє мислі і трубе! Жіріновській о культуře мата! День заштітніков Родіні! Всеукраїнское празднічне шоу на Майдане Незалежності!

Ледве змовк щасливий володар незрівняного, рідкісного тембру і краси козлітону, як у другому кінці вагона озвалось скорострільне стакато крикливиці, яка пропонувала “вниманію” “Путеводитель по матері городов русскіх”...

“Хтось неодмінно попросить не “всеукраїнську”, а звичайну українську!” — очамріло думав я. Та ба, всі сиділи тихенько як миші, ні пари з уст, дивились перед себе кудись у простір і навіть не чухали чубів. За винятком, звичайно, кількох цивілізованих на московський кшталт доморослих “дам і гаспод”, які таки придбали царські газети.

І коли, повернувшись увечері додому, я ввімкнув телевізор і наче перенісся в добу німецької окупації (мені тоді було п’ять років), почувши: “Усе для українців-ф!” то мстивий вираз мого приятеля, чия парсуна явилася сьогодні ще раз, викликав уже майже співчуття. На кий біс я маю зберігати вірність своїй мові! Кому вона потрібна? Тим, хто спокійно ковтає “московську блекоту” в салонах метро? Чи тим, хто, як оце зараз, шанується тільки про око? Адже німецька фонетика патентованих користувачів державною мовою виказує їх із головою вдома, у себе в хаті, вона для них чужа!

Виходить, вірність для вірності? Чи як? Я видобув із секретера “українську з перцем”, зачичився по-англійському в себе в кабінеті й по-англійському таки, коротко, а втім, ви й самі здорові — знаєте, що роблять англійці при такій нагоді.

Коли червоножарий остріок плавав уже десь на половині висоти пляшкі, я, знеможений невпокоєм дня, упав на канапу із єдиною думкою — чимшвидше заснути. Та де тобі! Підсві-домість ніби тільки й чекала, коли я ляжу.

Зненацька пригадалося, на кого схожий мій неборака-приятель. Так на одного із завсідників голубого екрана вископоставленого олігарха! Ще недавно, виступаючи перед донбаськими виборцями, цей мільйонер-скоробатяк, він же майбутній більшовик у Верховній Раді, мов змій-спокусник, лукаво дивувався: “Вигадали якусь національну ідею! Ну, скажіть мені, будь ласка, що воно таке і з чим його їдять?” (Безрідний космополітизм чи московський расизм для нього, хапуги, zagrożеного можливим зростанням самосвідомості довколишнього українського моря, певна

фото О. Цезури

одчикрижать і пришиють чужого. Завтра ж!

Що тут зчинилося! Усі москаліки враз пооживали і пустилися у несвітську джигу. І такі колінця викидали! Декотрі навіть почали літати.

— Лягаю! — повторив я, і москаліки враз ізгинули, ніби позападалися.

Я втер із чола піт. Та ледве одвів дух, як на груди мовби налягла земля. Ота сира, що присипають небіжчика. І так давила — страх! Останнє, що пам’ятаю — темрява, куди я провалився.

...Розбудив мене при-торк шерехатого язика. Язик ревно лизав щоки. Я розплющив очі і побачив пса Сірка, родом із пісні, зі славного шлягеру рівненського гурту, а може, то був його побратим, — сірома-нець із казки, — який жаліється з-під столу: “Ой, більш не витримаю, заспіваю!”

Я погладив його по голові, і тут... Чудасія, та й годі! Сірко замолов хвостом і — що б ви думали? — зненацька озвався людським голосом, ба більше, якнай-добірнішою українською мовою. Такою, знаєте, соллодкою, божественно го-жою, карокою та чорноб-ривою, ще й для більшої щирості присмаченою ко-зелецькими архаїчними дифтонгами. Та й каже:

— Ну, що, пане-госпо-дарю, не мед? Ото щоб не ліз поперед батька в пекло! У мене он язик, мов тертуш-ка, а не проміння ні на чий! На гицельський і поготів! Бо хіба ж удасться чужим так широ, гідно і відважно по-гавкати на зайду-злудію, що лізе до тебе у вікно? Чи так ревно, палко і побожно помолитися на Його Ясно-вельможність — місяця-князя? А головне — хіба ж я буду тоді я?!!

Ну ж бо, чого зупинився, пар мене, Сірку, збий на бо-лото, не жалій!

— Якщо ти хочеш зберегти своє “я”, а цього хоче, повір мені, всяка Божа тварь, то навіщо носити в роті паразита? Щоб він за-мість тебе (не ти, а він!!!) проживав твоє життя? А ти був для нього тільки доно-ром? Ні, прошу пана, чужим

підбрехачем я не буду!

“Як же я про це не подумав? — блискавично про-майнуло у мене в голові. — Незалежно ні від чого, ма-теринська мова насампе-ред потрібна... мені само-му! Без неї мене просто не буде!”

І вмить усе стало на свої місця.

“У разі її зради не ти сам, а хтось інший у твоїй личині, чужий чужаниця, який думає не так, почуває не так і молиться не на те, одне слово, дихає чужим духом, — визначає якість, саму суть твого “я”! — про-вадив гримкий, достоту су-ремний внутрішній голос. — Ідентичність твого “я” — ось достеменна ціна материн-ської мови! Або ти жтимиш своїм власним життям, або чужим, фальшивим, під-ставним, розминувшись із собою справжнім, таким, як на загод Божий породила тебе мати, а, отже, пере-ресливши сам факт свого унікального буття... І якщо можна собі уявити найлюті-шого душогуба, то це, без-перечно, той, хто зазіхає на твою ідентичність, тож-ність самому собі! — висну-вав я, відтаючи душою під звуки янгольських хоралів, що заповнили всю мою іс-тоту. — Оце так Сірко! Розу-му двоє кляло, а третій топ-тав! Не Сірко, а Соломон, собачий Скворода!”

І тут раптом, — де й го-лос узявся! — я загавкав до Сірка... по-собачому. Та й кажу:

— О, Сірку, чотириногий мій брате! Родом із краю, де немає пісні без слова “козак”! Послухав я тебе і так звеселився духом, що дійшов непохитного перес-відчення: чудову операцію, ідея якої щойно мені спала, гріх відкидати бодай на день!

Сірків хвіст знерухомів.

— Але тобі можна тан-цювати! Це буде найбез-кровніша операція у світі. Кодова назва “Геркулес”!

У Сіркових очах світився всеукраїнський жал.

— Вісаяні пластівці! Збагнув?

Сірків хвіст ворухнувся і знову зазвер у невпевності.

— Зараз же сідаю на вісаяні пластівці! Сьогодні ж! Зате тобі — коштом заощаджуваної у такий спосіб пенсії — собача радість “Педі-грі”, як суха, так і кон-сервована! Найбільша сма-кота під сонцем! Істимеш од пуза, вовки і прісно, хоч би я сам став плескатий, як хорт. Бо ти, Сірку... не прос-то пес, ти — мій інстинкт **са мозбереження**. Ти на-гадав мені, українцеві, — і то дуже вчасно, — про смертельний гріх духовного самогубства. Авжеж, смер-тельний, бо ми на землі єдині, бо ми на землі Коза-ки. А у Всесвіті, за Миколою Руденком, — ще й Військо Боже, богонатхненні Мона-ди, святі одиниці буття!

На що Сірко потішено замотав по долівці хвос-том і сором’язливо запро-понував:

— Ні, ні, не “Педі-грі”, краще рихтуватимеш ко-зацьку саламаху. Стане і то-бі, і мені!

А тоді додав, киваючи головою на вікно:

— Он диви, який підбив-ся, не вгадали, коли й уро-дился! Мідяної барви і здо-ровий, як покотьюло! Так і кортить спробувати голос!

— Мені теж, — скромно зізнався я.

І, приступивши до вікна, ми по-братерському, само-забутньо і щасливо завили удвох на місяць...

● **Валентин КОРНІЄНКО**, член НСПУ, м. Тернопіль

Закінчення. Початок на с. 1

Це пишуть ті, хто ще недавно виспівував осанну радянській владі, мудрому керівництву комуністичної партії. І навіть зарубіжні спеціалісти, скажімо, італійський учений Джузеппе Бофа, вважають, що подібні писання так само далекі від істини, як і вчорашня апологетика. Нульовий людський потенціал? Подивімося на прикладі України. 1917 року 76 % українців не вміли ні читати, ні писати. Я сам маленьким хлопчиком ходив із мамою на заняття з ліквідації неписьменності. Моя мама, звичайно, була неписьменна. Тоді 76 відсотків населення були неписьменними, а 1991 року 50 відсотків українців мали вищу й середню освіту. От вам нульовий потенціал.

В Україні працювало у два з половиною рази більше вчених, ніж у Франції, кількість наукових винаходів на 1000 чоловік була на рівні Сполучених Штатів Америки. Духовних цінностей у галузі літератури, культури, бібліотек, будинків культури, палаців, музеїв, театрів створено більше, ніж за всю тисячолітню історію України. За рівнем індустріалізації Україна посідала одне з перших місць у Європі і в світі. За вартістю основних фондів промисловості вона поступалася лише США, Японії та Німеччині.

Що ми маємо сьогодні? Виробництво сталі зменшилось удвічі, електроенергії — в 1,7 раза, металообробних верстатів — у 26 разів, екскаваторів — у 55 разів, тракторів — у 20 разів, електроніки — у 100 разів, тобто зовсім знищено, міндобрих — у 2 рази, паперу — в 4 рази, легкої промисловості — у 8 разів, взуття — у 20 разів, легкових автомобілів — у 6 разів, вугілля — у 2 рази, нафти — в півтора рази.

У сільському господарстві ви бачите, до чого ми вже дійшли. Ми купуємо в Білорусі жито, вирощене на болотах, а пшеницю — в Америці. Це при тих найтовщих у світі чорноземах, якими ми так пишаємось.

Щоб не бути голослівним, наведу факти з виступу Голови Верховної Ради Володимира Литвина на з'їзді Аграрної партії України (листопад 2003 р.).

Ось ці факти. За роки так званих реформ виробництво м'яса зменшилося в 2,5 раза, цукру — в 3,5 раза. За останні десять років трудові ресурси села скоротилися майже на мільйон чоловік. Чисельність зайнятих на підприємствах і в організаціях зменшилася на 2,6 мільйона осіб. Найбільше викинуто мешканців сіл із громадського сектору сільського господарства — 1,2 мільйона осіб. На 948 тисяч скоротилося число зайнятих в інших галузях матеріального виробництва та соціальної сфери. Близько трьох мільйонів людей на селі не мають стабільного місяця роботи і надійних джерел для прожиття. Як наслідок — катастрофічна хвиля міграції з України. За одними даними — 2, за іншими — 7 мільйонів людей за межами держави (інтегрувалися в Європу, як рабська сила?). За останні п'ять—шість років 335 сіл позбулися шкіл, 2,5 тисячі сіл — дитячих дошкільних закладів, закрито 480 дільничних лікарень, понад 3 тисячі фельдшерсько-акушерських пунктів, фактично немає транспортного обслуговування на селі, і тепер ті автобуси, що курсували десять років тому в усіх районах України, згадуються, мовби щось із давньогрецьких міфів. Майже половина сіл сьогодні не має шкіл та закладів освіти, 40 відсотків — клубів і будинків культури. Закладів охорони здоров'я не мають 4,5 тисячі сіл, у кожному з яких проживає понад сто чоловік.

А що ж наш Президент? Він не втрачає бадьорості: "Я переконаний, незважаючи на всі труднощі, прихильників реформи стає все більше. Те, що ми на правильному шляху, в мене особисто немає ніяких сумнівів" (*Сільські вісті*. 4.XII.2003 р.).

"Правильний шлях" можна проілюструвати розміром прожиткового мінімуму, встановленого владними структурами для на-

ших громадян. 342 гривні — ось сума, яка, на думку Кабінету Міністрів і його "науково-громадських експертів", достатня для забезпечення нормального функціонування організму людини і збереження її здоров'я. Найняті урядом експерти вважають, що одному працюючому дорослому українцеві на рік достатньо з'їсти 39 кілограмів хліба, 7 кілограмів свіжої риби, 8 кілограмів свинини, 2 кілограми кролятини, 60 кілограмів свіжої садовини, 60 кілограмів молока, 5 кілограмів масла; для середньостатистичної родини досить раз на місяць вибиратися до театру, цирку або кіно, чотири рази на рік відвідувати перукарню, купувати 42 шматки мила, 3 гребінці, 1 пакет гірчичників; жінки за ці 342 гривні мають змогу придбати зимове пальто на 8 років, демісезонне пальто на 7 років, плащ — на 5 років, спідницю напівсезонну — на 5 років, бавовняну — на 3 роки, халат — на 5 років, три блузки — на 5 років, 5 штук трусів на 2 роки, 2 бюстгалтери на 2 роки, ніч на сорочка на 1,5 року, купальник на 4 роки, 6 пар колготок на 2 роки, шапку або шарф на 4 роки (про традиційну для української жінки

го стану (як ми туди потрапили, це вже інша розмова, і це не моя справа, це справа, можливо, якихось народних трибуналів чи розслідувань всенародних — але факт той, що ми дійшли до такого стану), щоб порятуватися, проголошується тільки єдиний лозунг — інтегруватися з Європою. Європа нам допоможе, як Остапу Бендеру.

Подивімося, чи потрібні ми Європі. Зовнішні прикмети нібито вказують на те, що Європа жити не може без України. Хав'єр Солана лоскоче своєю професорською борідкою щоки нашого Президента, сеньйор Проді на всіх самітах обіймає нашого Президента, як брата, містер Робертсон невтомно поляпує по плечах наших міністрів оборони, які змінюються так само, як пори року. А тоді: то роблять нас крадіями інтелектуальної власності, то постачальниками злочинних режимів, а то й просто заявляють, як, скажімо, сеньйор Праді, що про прийняття України в лоно Європейської співдружності в найближчі 10 років не може бути й мови.

Набагато відвертішим був гер Гегель. Звичайно, філософ Гегель,

УКРАЇНСЬКИЙ ШЛЯХ

Лекція Павла Загребельного в циклі "Публічні лекції в Могилянці"

хустку нема мови), зимові чоботи на 5 років, черевики демісезонні на низьких підборах — одна пара на 2 роки (високі підбори для української жінки — недозволені розкіш!). Про чоловічий гардероб — те саме, що й про жіночий, хіба що згадати про такий цікавий нюанс: галстук — один на 10 років!

Отож інтегруємося з Європою, простуємо туди семимильними кроками з стограмовою пайкою хліба, мов у концтаборі, в жіночих черевиках на низьких підборах, ніби у католицьких черниць, і з краватками десятирічної давності на шиях. Бо на більше, як невтомно переконують нас урядовці, бракує коштів. Та й звідки взятися тим коштом, коли всю економічну структуру України практично зруйновано.

Невипадково в документах міжнародних організацій Україна визначається як "держава зі зруйнованими структурами". Ми вже давно нічого не виробляємо, ми тільки перерозподіляємо. Усе створене народом національне багатство розграбовується й ділиться вузьким колом осіб. У критичному стані система охорони здоров'я, освіта, інститути соціальної сфери, практично знищено книговидавництво, кінопромисловість, животіють театри, бібліотеки. Найактивніша частина населення, не маючи засобів для прожиття, змушена емігрувати в зарубіжжя. Сьогодні тільки в Росії налічується від чотирьох до п'яти мільйонів українців, які стали там фактично рабською силою.

Сьогодні в Києві налічується 600 ресторанів, 450 заправочних бензоколонок і 6 книгарень. 6! А було 120. Куди поділися 110, чи 114, — невідомо. Це сталося не з якихось стихійних причин, а тільки тому, що з перших днів незалежності керівництво держави взяло злочинний курс на модернізацію та деіндустріалізацію економіки України, а також на деінтелектуалізацію українського суспільства. Це називалося "курсом реформ". А сьогодні у книжці нашого Президента Кучми "Україна не Росія" є така фраза — я не знаю, чи це сам Леонід Данилович її написав, чи його помічники: "Сьогодні відбувається злочинна аннігіляція духовного стану суспільства". Хто робить цю аннігіляцію, тобто зведення до нуля духовного стану суспільства, — невідомо. Але так пише Президент у своїй книжці.

І от сьогодні, щоб вийти з цьо-

це я його називаю гером, бо він-таки німець, гер, який у своїй "Філософії історії" з усією прусацькою прямоотою писав про слов'ян, тобто й про нас із вами: "Ці народи дійсно засновували царства й вели активні війни з іншими народами, яких вони зустрічали на своєму шляху. Іноді вони брали участь у боротьбі, як авангард, як народ, що займав проміжне становище між християнською Європою й нехристиянською Азією. Поляки навіть визволили Відень від турків, і до деякого ступеня слов'яни були введені у сферу західної свідомості. Однак всі ці народи ми не розглядаємо тому, що досі вони не фігурували як незалежний елемент тих історичних етапів, які Розум пройшов у світі".

От такий присуд усім слов'янам. Ми не варті навіть розгляду, вже не кажучи про пошану, надто про любов. І все ж, уся наша історія свідчить про якесь майже убудоване прагнення вестернізувати державу. Чи то були князі, чи гетьмани, чи російські імператори. Шеллінг у своєму знаменитому творі "Присмерк Європи" називав це псевдоморфізмом. Коли запозичуються ідеї зовнішньої культурної конфігурації, які ніколи не можуть укоренитися на новому ґрунті. "Не верте цьому Невскому

проспекту, все это сон, все это обман, все это не то, чем кажется", — писав Гоголь у 1835 році.

Через чотири роки після цього цим же проспектом котилася привезена з Парижа коляска, в якій сидів маркіз Астольф де Кюстін, французький письменник, чие ім'я Бальзак називав поряд з іменами Гюго, Готье і Жорж Санд. Відомий мандрівник, який уже перед цим написав книжки про Швейцарію, Італію, Шотландію, Іспанію, мав намір описати Росію. Він зустрічався з імператором Миколою I, із петербурзькою елітою, в супроводі фельд'єгерів він здійснює подорож із Петербурга в Москву, повторивши шлях Радіщева. Повернувшись до Франції, маркіз опублікував двотомну книгу "Росія в 1839 році з погляду маркіза де Кюстіна" ("La Russia en 1839 par le Marquis de Custine"). Цю книжку в Росії було негайно заборонено. Зрозуміло, так само її заборонили й більшовики. І лише 1996 року її опублікувало московське видавництво імені Сабашнікова.

Кюстін у своїй книзі, яка багато в чому повторювала "Дорогу в Росію" Міцкевича, так само заборо-

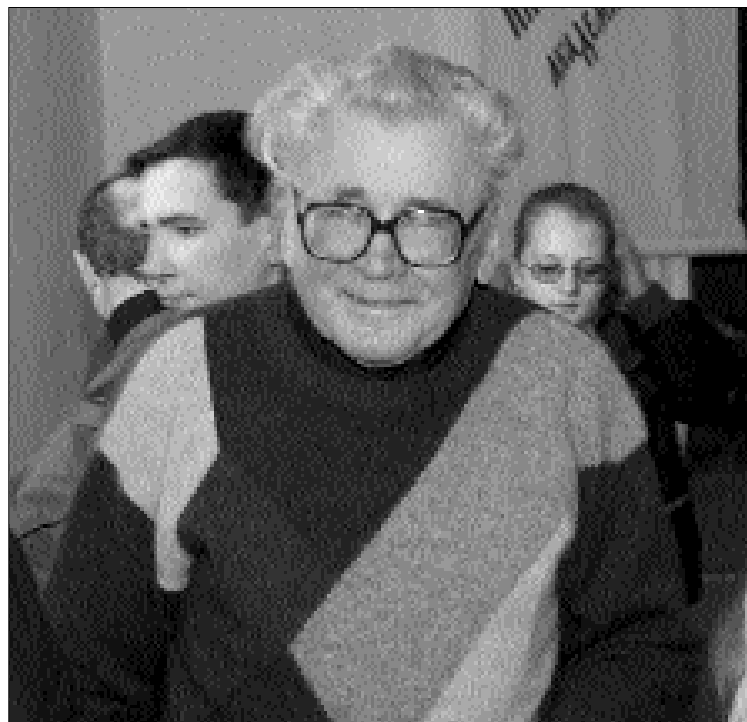
висть ковтати, не розжовуючи. З'їж одне зі смаком — і досить. Немає шкідливішого, як різне та без міри. Піфагор наситився, лише "розжувавши" один трикутник. Цар Давид, розкусивши, тобто зрозумівши тінь Ковчега, так зрадів, що почав навіть грати і танцювати. А ми сьогодні хочемо одержати одразу Європу. І змінити стиль нашого життя за указом Президента, прищепити його, як віспу. Це абсолютно неможливо, і це можна простежити на фактах історії різних народів, у тому числі, й українського.

У XIX столітті, у другій половині, серед російської інтелігенції почалася така, я б сказав, мода, чи навіть пошесть проголошувати російський народ богообраним, говорити про якусь особливу історичну місію в усьому світі. Це, власне, почалося ще в кінці XV століття, при великому князі московському Іванові III. Коли турки зайняли Константинополь, у Росії проголосили, що "Росія — третій Рим. А четвертому не бувати". І от у XIX столітті пробудилася знову ідея третього Риму й оцієї богообраності російського народу. Тобто, нарешті російський народ захопив усі блага православ'я, усвідомивши, що вони належать тільки йому. Проповідували цю теорію люди досить значні, починаючи від Федора Михайловича Достоевського, філософів Володимира Соловйова, Костянтина Леонтьєва, публіциста Данилевського.

Видатний російський філософ і богослов Павло Флоренський у своїй праці "Записки о православье", критикуючи авторів ідеї про богообраність російського народу, зазначав, що в основі всіх цих розумувань лежить "тайна чи зрима віра, що російський народ сам собою, мимо духовного подвигу, в силу своїх етнічних якостей весь природжено християнський народ, особливо близький до Христа і фамільярний із ним так, що Христос, не дивлячись ні на що, не може бути далеким від цього народу. І, як завжди, фамільярність із високим веде за собою високодумність і презирство до інших народів не за ті чи інші негативні якості, а за саме існування їх. Може бути, спокуса такого обожествлення є в кожного народу, але в російського вона винятково велика внаслідок пасивності й рихлості російської психології і внаслідок молодості народу, який появився в історії тоді, коли пишна й безкінечно мудра церковна культура вже склалася. Російський народ у винятковому достатку і без найменшої праці даром одержав те, над чим інші народи трудилися багато століть, що вони вистраждали своєю кров'ю. Він одержав раніше, ніж устиг побажати, і не навчився чекати й не вміє чекати".

Механічне перенесення форм чужого життя, хоч якими привабливими вони б не здавалися, не подарує нам універсальних цінностей і переваг цивілізацій. Наше суспільство повинно знайти їх у власних традиціях, а Україна має стати державою, яка сама поважає себе, а не турбуватися тим, чи поважають її інші. Адже в нас є для цього все: є велика земля з багатощими надрами, є великий народ, мільйони працюючих рук і світлих умів, є держава й конституція, є рідна мова, яка протягом цілих століть витримувала нашість чужих мов, але збереглася й сьогодні за своїм багатством не поступається найрозвиненішим мовам світу. Про це свідчить хоча б енциклопедія з кібернетики, яку вперше у світі видано українською мовою ще за життя академіка Глушкова. На жаль, і мова наша так само добродушна, як і всі українці. Ви самі бачите, що сьогодні з нею твориться. Як вона засмічується різними вульгаризмами, якимось напівблантажним аргом, непотрібними термінами.

Я колись був у Китаї, познайомився з їхньою мовою. Мені розповіли про її дух. Китайська мова відторгає від себе все. У китайців немає іноземних слів. Наприклад, Київ називається Чі-фу. Тобто, ця мова на своїх могутніх жорнах перемелює все, робить його китай-

ським. Наша мова не така. Вона така добродушна, як і ми всі. Вона приймає все. Наприклад, зараз по телевізору рекламують слово "сомельє". У кращих ресторанах Києва з'явилися сомельє, навіть привезені з Парижа. Ви знаєте, що це таке? Це — в дорогих ресторанах офіціанти, які розливають вино. Так от, у нас, в українській мові, були такі слова: виночерпій, кравчий, чашник, підчаший. Ну які ж прекрасні слова! Княжий чашник. А тепер — сомельє. І так шокроку. Таких прикладів я міг би багато наводити, але справа не в цьому.

Раз я вже в такій прекрасній академії, то повинен сказати про нашу культуру, минуле, про нашу цивілізацію. Ви знаєте про просвітителів Кирила і Мефодія. Вони діяли в IX столітті. Так от, у IX столітті християнська літургія проводилася і в православних, і в католиках трьома мовами: грецькою, латиною і давньоєврейською. Чому? Коли розпіняли Христа, то Понтій Пілат звелів начертати на хресті трьома мовами: "Це єсть цар іудейський, Ісус Христос". Це було написано трьома мовами: латиною, бо Понтій Пілат був римлянином; грецькою, бо там були греки; давньоєврейською, бо це відбувалося на землі іудеїв. І от цими мовами провадилася тисячу років літургія. Кирило й Мефодій перші посягнули на цю канонічну триаду, раніше недоторкану, й замінили в нашій православній слов'янській літургії давньоєврейську мову старослов'янською. У Західній Європі латину в літургії стали замінювати місцевими національними мовами тільки в час Реформації XVI століття. Тобто, через 700 років після Кирила і Мефодія.

Ортодоксальний католицизм відважився на це лише в шістдесятих роках XX століття, коли папа Павло VI у своїй енцикліці "Екклезіам суам" звелів усім священникам Римської церкви замість латини відправляти меси рідною мовою віруючих, щоб забезпечити парафіянам цілковите розуміння.

То чия цивілізація древніша? Католиків чи православних? Українців чи німців? Це тільки один приклад. А скільки таких прикладів можна наводити! Чому ми повинні від цього відмовлятися? Чому повинні поспитати голову попелом і мандрувати в якусь сучасну каносту й бити поклони перед чужими престолом? Ми повинні мати власну гордість і дбати про своє.

Православне слов'янство створило своєрідну літературну словесну культуру. Клімент Охридський і його слов'янська школа, фактично, — перший християнський заснований університет задовго до університетів католицьких у Болоні, Падуї, Парижі. Сербська агіографія. Тирновська школа другого Болгарського царства. Дивовижний Дубровник на Адріатиці, яка розокремлювала та водночас і об'єднувала православний і католицький світ, — завдяки потойбічній Венеції з її славетними книговидавцями священних книг. Польське, українське, білоруське бароко, мов мальовниче відлуння західноєвропейської Контрреформації. Києво-Могилянська академія — цей могутній спалах українського духу посеред руйнувань і нищень Європейської тридцятилітньої війни і торжества незборимості українського народу у війнах Богдана Хмельницького. Польські романики, а тоді геніальні російські реалісти XIX століття. І, звісно ж, для нас — Шевченко і його Слово. Принагідно хотів би зазначити, що ми не римські "склавіни, склави — раби" і не російські чомусь "слав'яне", а саме "слов'яни", що засвідчено навіть у назвах наших єдинокровних народів — словаків і словенців.

Так само, як іудеї називають себе народом Книги (Біблії), ми слов'яни — народи Слова. Шевченко: "Я на сторожі коло них поставлю Слово".

Нинішні пігмеї нахабно й безкарно риють кротовиська біля підніжжя національного генія. Бо їх заохочує влада, для якої не існує ніяких цінностей, окрім придбаних за вкрадені в народу гроші "мер-

Президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький та Павло Загребельний — про видання Могилянки

седесів" і фальшивих новособорів на святих каменях давнини. Що їм Шевченко, Франко, Леся Українка чи якийсь там Тичина! Головне: курс акцій, ринкова кон'юнктура і злиття з "великим" герцогством Люксембургом і мініатюрним князівством Ліхтенштейн.

А Європа, до речі, вміє цінувати свої святині.

Італія для нас — це країна Данте, Петрарки й Боккаччо, а для італійців — це й земля Алессандро Мандзоні, роман якого "Заручені" ось уже півтора століття вивчається в усіх італійських школах.

Так само хрестоматійними стали ще в XIX столітті поезії німецького поета Йозефа фон Айхендорфера, про якого ми нічого не чули, бо він загубився в затінку слави великого Гете.

А хто з нас знає про те, що поет із маленької Швейцарії Карл Шпіттелер ще в 1919 року за свою драматичну поему "Прометей і Епіметей" одержав Нобелівську премію і прославлений учений Карл Густав Юнг використав цим твором для цілого ряду своїх відкриттів у психології?

Повчитися б у людей Заходу вміння шанувати свої святині, а не кидатися сторч головою у води гірських рік, забувши на рідних берегах не тільки власний одяг, а й власне ім'я.

А що ж думає Захід про нас? 1984 року чеський письменник Мілан Кундера, дуже талановитий письменник, після подій 68-го року емігрував на Захід. Там йому дали притулок, там він досить активно друкується. Очевидно, на замовлення зацікавлених кіл він у газеті "New York Times" надрукував статтю, датовану 1984 роком. Називається стаття так: "Викрадений Захід, або прощальний уклін культурі". Цю статтю негайно було передруковано в німецькій газеті "Die Zeit", французькій "Le Monde", у англійському журналі "Granta".

Зміст цієї статті такий. Ялта. Ялтинський зговор Сталіна, Черчіля й Рузвельта, коли Захід пішов на поступки Сталіну. Мілан Кундера пише, що Ялта вбила серце європейської культури, віддала його на розтерзання європейським варварам, принесла всю центральну Європу в жертву. От так, дуже просто. Взяв і перекреслив усе. Між іншим, йому відповіла людина, талант якої радянська система не досить привітно зустрічала. Коли я назву прізвище, ви зрозумієте, чого я так кажу. Кундері відповів Йосип Бродський. Він не став захищати Європу, а став захищати радянську систему. Він сказав, що Кундера помиляється, й помиляється глибоко, що він дуже пристрасний, і видно, що він писав це на замовлення. Коли вже на те пішло, то сам Кундера 1948 року, маючи 19

років від роду, вступив у комуністичну партію Чехословаччини. А потім перекинувся на інший фронт і став заперечувати все, що було зроблено цими народами.

Канадський філософ Чалз Тейлор досить влучно відзначив, що сьогодні в середовищі політиків та інтелектуалів відбувається своєрідний чемпіонат віктимізації (від англ. victim — жертва): кожен доводить, що він страждав більше за інших.

У Польщі виникла теорія "ягеллонізму". Її прихильники згадують той період, коли після Унії Ядвіги та Ягелла Польща разом із Литвою заволоділи Україною. Теорія ця така: українська й білоруська культури творилися тільки завдяки оцій польській інвазії. Не було б поляків, не було б польсько-литовських володарів на українських і білоруських землях, то не було б там ніякої культури. І тому вони вважають, що сьогодні Білорусь, Україна і, до речі, Молдова, коли вони хочуть увійти в лоно Європи, то повинні це робити не інакше, як під егідою Польщі й практично під її керівництвом. Це можна спостерігати на зустрічах наших керівників із польськими керівниками. Поляки дуже багато нам обіцяють, ви чуєте багато красивих слів. Кінчається це тим, що біля польських консульств з'являються величезні черги наших бідних громадян за польськими візами. Коли вся культура буде тільки в цих візах, то, звичайно, це нам нічого не дасть. Як не дадуть і заклики таких польсько-американських публіцистів, як Ежи Ключовський, який вимагає ввести у сферу культурних і політичних впливів Польщі Україну й Білорусь, щоб вони "піднялися з дна історії". Ось так.

На превеликий жаль, наші питоми прихильники негайного злиття з Європою, цієї, я сказав би, історико-культурної національної капітуляції, теж недалеко відійшли від таких принизливих означень місця у світі для українського народу. Мовляв, хоч сьогодні три чверті українців — це міські жителі, але майже всі вони вихідці з села: над ними тяжіє почуття трайбалізму, тобто непереборної схильності до плеємінної, культур-

ної і суспільно-політичної відмежованості, до клановості, кумівства, містечковості, простіше кажучи, — до хуторянства.

Отож, ми — хуторяни, — і тільки Європа порятує нас од цього задавленого синдрому нижчості і введе до кола цивілізованих націй? А як же з теорією Volksgeist — духу народу, яку висунув ще в XVIII столітті німець Гердер і "філософією ґрунту" француза Жозефа де Местра? І чим можна спростувати твердження про національно-культурну самість прославленого проповідника протестантської етики — цієї новітньої Євангелії Західної Європи — Макса Вебера?

Коли вже гратися іноземними термінами, хотів би нагадати нашим перевченим (а може, недовченим?) національним катастрофістам ще одне чуже слово, яке починається так само, як і "трайбалізм", на "т", але лунає делікатніше і, сказати б, містичніше: телуризм. Означає воно: тяжіння до землі, життя в природних межах, у відчутті своєї належності до первісного органічного цілого (звідси незвичайна популярність у всіх індустріально розвинених країнах "партії зелених" і їх модифікацій). Сьогодні в найрозвиненіших країнах по-новому оцінюється досвід сільського життя — історичний, екологічний, моральний і естетичний, і вже не тільки село рветься до міста, а й гордовите місто вирушає до села, і не тільки для вирощування картоплі для прожиття (як у "незалежній" Україні), а й для новітніх розкошів духу, як то було в римських садах Саллюстія, а тепер у виноградарних кіноактора Депардье або на техаських ранчо экс-президента США Джонсона.

У Мойсеевому Декалозі не вміємо вчитатися, може, найтяжчого з гріхів. Безбатьченківства. Про те, як найдорожче для народу продається за сочевичну юшку. А сьогодні — за біг-мак у Макдональдсах.

Який занепад і яка ганьба! Навіть найбільший сучасний інтегратор, пропагандист і спонсор-фінансист так званого "відкритого суспільства" Джордж Сорос застерігає: "Уникнути ворожнечі між загальноєвропейськими і вузьконаціональними ідеалами так само важливо, як уникнути ворожнечі між різними національностями".

Знаменитий англійський історик, автор грандіозної десятирічної праці "A Study of History" Арнольд Тойбі налічує в діях людства від шумерів до наших днів існування двадцять однієї цивілізації. Сьогодні, на його думку, ще зберігаються цивілізації індуїстська, ісламська, китайська, японо-корейська, а також західна християнська (зауважте!) східна християнська.

Українці не тільки входять у сферу східної християнської цивілізації — вони є одним із її творців. То чи ж личить такому народові забути про свій історичний шлях і топтати стежку в чужі поля, щоб "злитися" з кимось, інтегруватися, навіки втратити все набуте?

За радянських часів теорія злиття вже була досить популярною у вищих сферах. Вона з'явилася й заповонила буквально все, суслівці хотіли злити всі нації і всі мови. Довели покійного нині Раусула Гамзатова до того, що він вимушений був заявити в пресі, що не хоче зливатися із киргизами, що хоче залишитися аваром.

Сьогодні нас закликають фактично до того самого, тільки тепер треба вже зливатися не з Азією, а з Європою, але однаково ж злива-

тися. Не можемо ми бути самими собою.

А яка позиція української інтелігенції? Що говорить сьогодні наша надія нації Віктор Ющенко? "Сьогодні більшість політичних сил однакові в тому, що Україна повинна активізувати роботу в напрямі інтеграції в європейські й євроатлантичні структури".

Очевидно, шановний Віктор Андрійович доволі високої думки про геополітичну обізнаність своїх співвітчизників і тому не став пояснювати, що ж воно таке оті "євроатлантичні структури". Чи то загублений в Ірландському морі острів Мен, в офшори якого спливають украдені в Україні мільярди доларів, а чи далекі Канарські острови, куди іспанські королі висилали колись каторжників, а тапер там "відтягуються" наші олігархи після розбійницьких ескапад над розтерзаним тілом рідної держави.

Зате як же розкішно звучить: "Євроатлантичні структури"! Майже як у малописьменного горьковського босяка: "Бабельман-деб! Абракадабра!"

Президент Києво-Могилянської академії В'ячеслав Брюховецький: "Європейський вибір України може стати ґрунтом для консолідації визначеної частини еліти, хай і різнопланової, однак така мета напевд чи стане ідеєю мас. Спробуйте пояснити перехожому на Донбасі, що таке європейський вибір. Він вам одразу відповість, що він ніякої Європи не хоче, бо досі їздив пити горілку до кума в Росію, а тепер не може цього робити, через встановлені кордони". Правда? Правда. Я абсолютного солідарний із вашим президентом.

Іван Дзюба: "Ми не можемо ввійти у Європу як духовні утриманці. Тому справа життя або смерті для української гуманітарної інтелігенції працювати на консолідацію суспільства довкола української культури і мови як її середовища, із максимальним освоєнням слов'янського і світового культурного багатства". Під цими словами я підписуюсь обома руками. Оце наша програма, і це те, чим ми повинні жити. Особливо ви — наша молодь, наше майбутнє, наша надія, наша академія.

Щойно я згадував драматичну поему нобелівського лауреата Карла Шпіттелера "Прометей і Епіметей". Як відомо, титан Прометей вирішив оголасити людей, даруючи їм вогонь. Олімпійські боги спробували відмовити його від цього наміру, запропонували Прометееві царство і найвродливішу жінку на землі Пандору, але навзамін вимагаючи його душу. Прометей не згодився, був приречений на вічні муки тіла, але зберіг безсмертною свою душу. Його рідний брат Епіметей пішов на згоду з богами і був поглинутий рікою забуття.

Душа і тіло — це тема окремої розмови, яку мені хочеться повести в своєму новому романі "Біла Богородиця". Що ж до нашої нинішньої національно-державної ситуації, то своєрідним тілом народу норовить стати держава в особі її керівників, а душа — це всі ми, з нашим розумом, із нашими пристрастями, з нашою неповторністю і непокороєністю перед загрозами зовнішнього світу й хаосу, перед намаганням зруйнувати і понижити гармонійність, даровану нам родом і природою, історією, Господом Богом чи ще не знаними вищими силами.

Бережімо нашу душу!

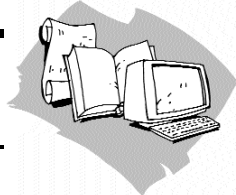
Від редакції. Друкується із незначними скороченнями.

ЛЕКЦІЯ ВИДАТНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО ПРОЗВУЧАЛА У ЦИКЛІ "ПУБЛІЧНІ ЛЕКЦІЇ В МОГИЛЯНЦІ"

"Публічні лекції в Могилянці" — подія, значний інтерес до якої виявляють не лише студенти і професори НаУКМА, а й широка громадськість Києва. Вони проходять як лекції імені мистецтвознавця, художниці Аркадії Оленської-Петришин. До відродження традиції публічних інтелектуальних диспутів та дискусій Києво-Могилянської Академії долучилися відомі вчені й політичні діячі України і світу, се-

ред яких найбільший резонанс мали виступи Івана Дзюби ("Україна перед сфінксом майбутнього"), філософів Сергія Аверинцева ("Святе передання Старого заповіту") та Сергія Кримського ("Принципи духовності XXI століття").

● **Таїсія ШАПОВАЛЕНКО,**
прес-центр НаУКМА

Щоосені збирає на гостину до Шевченкової творчої робітні прадавній Переяслав, місто, назва якого, як і ближніх В'юнищ, згадується в “Кобзарі” як вагома частина поетичного та образотворчого доробку нашого вчителя й духовного батька, — до того, як зарясніли невільницькі топоніми “Орська фортеця”, “Кос-Арал”, “Оренбург”... У Переяславі, у цім прадавнім княжім граді, зберігся благословенний затишний будиночок, де так плідно працювалося поетові: у приміщенні Історичного музею поряд із експозицією Богданових клейнодів, шаблою Гетьмана, є й кімнати, де перебував восени 1845-го молодий Тарас Шевченко. А грудневої ночі тут створено славетні строфи — “Як умру, то поховайте...”, пізніша назва — “Заповіт”.

Дослідники сходяться на думці, що такого засадничого твору, “поетичного оберугу”, не знала жодна нація світу...

Цього року літературно-мистецьке свято переросло вже в обласний фестиваль, і відкрився він останньої осінньої суботи велелюдним ходом до пам'ятника Кобзареві, де з вітальним словом до гостей із Київщини та переяславців звернувся міський голова Олександр Сокур. Є всі підстави разом із ним сподіватися, що свято стане всеукраїнським...

Найдосконаліші, натхненні мистецькі програми приготували до свята аматорські осередки звідусіль: від Богуслава (хорова капела ім. О. Кошиця, з Педколеджу, диригент і художній керівник — заслужений діяч мистецтв Олексія Юзефович), Барішівки (народний аматорський танцювальний ансамбль, яким керує заслужений діяч культури Микола Качан), села Сеньківка на Бориспільщині (козацький фольклорний гурт під орудою Миколи Чайки), славнозвісної Стрітівки, де заслужений артист, знаний у світі кобзар Василь Литвин та завуч Вищої педагогічної школи кобзарського мистецтва, поетеса Антоніна Литвин виховують із побратимами-

ФЕСТИВАЛЬ

ПЕРЕЯСЛАВСЬКА ОСІНЬ КОБЗА-

педагогами юну генерацію кобзарського цеху. Литвини і їхній обдарований вихованець співак-бандурист Максим Куценко поділилися з гостями свята майстерним доробком. Це і “Легенда про Кобзаря”, записана лані Антоніною в Каневі, і Шевченкові твори, покладені п. Василем

на кобзарські струни й проникливо виспівані для гостей... Заступник начальника обласного управління культури Сергій Рубанчук вручив усім учасникам відзнаки фестивалю й тепло дякував за шанобливе ставлення до пам'яті про Великого Кобзаря, до його священ-

ної спадщини, яку митці дбайливо оберігають і дарують людям. Особливої подяки заслуговують організатори свята, режисер концерту Ніна Жолуденко — керівник Центру народної творчості Київщини.

Активна участь ВУТ “Просвіта” в ньому надала святу необхідного резонансу. І ошатний том “Гайдамаків”, подарований просвітянами музеєві-кімнаті Великого Кобзаря, — тільки штрих у заході. Адже за кожним із творчих колективів, що взяли участь у фестивалі, стоять знані в Україні організатори просвітнячого життя.

Віриться, що Фестиваль незабаром стане Всеукраїнським, а може, й міжнародним. Адже поет писав А. Козачковському: “І може, в тихій твоїй хаті Я буду знову розмовляти З тобою, друже мій”. Тож хата Козачковського чекає на друзів нашого Пророка, яких у світі — незліченно.

• **Борис СПИСАРЕНКО**

ІСТОРІЯ “ПРОСВІТИ”

Коли комунізм заборонив релігію, коли він творив повномасштабний геноцид українства, нас рятувала від деградації світська духовність. Саме вона допомагала вижити українській нації в умовах, за яких, здавалося, вижити неможливо. Український національний генофонд був суттєво зруйнований і понівечений пануючими над нами імперіями. Це надзвичайно ускладнювало наше виживання. Масовий виїзд науковців, інтелігенції, інженерів та просто пересічних громадян за кордон на постійне місце проживання свідчить, на мій погляд, про різке падіння національного духу. Навіть найгірше матеріальне становище в Україні не є переконливим аргументом для виправдання своєї втечі з Батьківщини. Це духовна зрада під прикриттям матеріальних потреб. Голі, жадібний прагматизм, спрямований на особисте збагачення, є руйнівним фактором для духовної оболонки людської істоти.

Національний дух людини — це скарб, у мільйони разів коштовніший від бездуховних матеріальних статків. Утікаючи за кордон, особа часто молилася Богу (про удачу, про безпеку, про дітей...), але не вимолує у Бога помилування за гріх, вчинений зрадою власної країни. Все це вважається архаїзмом, зайвою сентиментальністю. Так твориться гріх перед Батьківщиною, перед пращурами (покинутими в могилах на батьківській землі), перед собою і своїми нащадками.

Покинувши Батьківщину, людина поринає у сферу здобуття матеріального благополуччя, намагається забути свою зубожілу Вітчизну, звільнитися від комплексу ностальгії. Але марно: зубожіла матір-Україна не дасть спокою до кінця життя. Це буде плата за гріх зради.

Менше ностальгують діти втікачів і зовсім вільні від цього

Духовність — то є глобальна сфера людського буття. Частото її пов'язують із релігійністю, вірою в Бога. І це виправдано. Вірити в Бога — означає увійти у високе і чисте проміння космічного світла, яке допомагає людині залишатися духовно незаплямованою серед складних життєвих ситуацій. Але поряд із релігійною існує світська духовність, яка формується під впливом багатьох конкретних явищ і подій, пов'язаних із національними формами буття, з територіальними факторами, з майновими стосунками.

Певною мірою віра в Бога ідентична у росіян і українців, проте світська духовність — багато в чому різна. Національних святинь українства росіяни не визнають, навіть існування самої української нації подеколи заперечують.

внуки та наступні покоління. Відірвані від прабатьківщини, виростають у новому середовищі як матеріально, так і духовно, так “відпливає” не гірша, але й не краща (хоч вона вже й освічена) частина нашої людності з лона України назавжди.

Національно-патріотичний українець не покине Батьківщини назавжди ні за яких матеріальних обставин. Правомірним такий вчинок може вважатися лише при загрозі життю (чи з боку влади, чи з будь-яких інших причин). Адже держава недосконала тому, що ми, її громадяни, залишаємося недосконалими, позбавленими почуття відданості своїй Батьківщині. Це наша загальна біда. Недарма ж Тарас Шевченко закликав:

*Нема на світі України,
Немає другого Дніпра,
А ви претеся на чужину
Шукати доброго добра...
У чужому краю
Не шукайте, не пийте
Того, що немає
І на небі, а не тільки
На чужому полі.
В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.*

Саме тому й постала “Просвіта”, щоб консолідувати еліту — дух нації. Ніхто інший не може виконати місію провідника народу,

як його еліта. Елітний прошарок суспільства добровільно покладає на себе відповідальність за моральну чистоту і духовну стійкість українського народу. Генеруючи і підтримуючи моральні чесноти, українська еліта озброює свій народ великою силою впевненості у своїй правоті, силою свободололюбного духу.

Є ще багато серед нас людей без Бога, людей без національних святинь, людей без поваги до пращурів, до їх могил, до власних батьків, до власної гідності. Всіх їх належить оздоровити духовно, дати їм мету життя. І “Просвіта” покликана зробити все, щоб позбутися безбаченків, яничарів, бездуховних людей, людей без роду і племені, бо вони є соціально небезпечними для українського суспільства.

Акція спорудження “Кобзарєвої церкви” покликана засвідчити, що в українському тілі завжди житиме дух Тараса Шевченка. Так приписано Богом, Космосом, Законами українського буття. Водночас українство завжди житиме в Шевченківській духовній аурі. Ні Тараса Шевченка, ні української культури, ні української мови — як носіїв нашої національної духовності — неможливо знищити, вилучити зі світової культу-

ри. Але найменші пагони духовності треба наполегливо захищати, плекати, розвивати, утверджувати, зміцнювати — задля духовної честі України.

Українське суспільство стоїть перед необхідністю творення власних законів високої духовності і введення їх у повсякденне життя широким народним мас. На мій погляд, просяться до життя такі важливі закони формування духовної честі України, що їх має консолідувати “Просвіта”: Закон честі українства; Закон жертвовності в ім'я Батьківщини; Закон патріотизму; Закон ідентичності (належності до українства); Закон відданості роду, дружині, коханій, другу, братові, чоловіку, коханому, заповітові пращурів.

Чесць України — це високий і стійкий національний дух кожного українця і всього українського народу. Життя України у всій його повноті перебуває, перш за все, у площині раціонального духу, національної гідності, національної честі. Рятуючи національну честь України, ми рятуємо всю сукупність, усю повноцінність життя України — від окремої людини до держави в цілому.

Доля України надзвичайно складна і скорботна. Упродовж віків її знищували, всіляко ганьбили... Зраджувати Україну в той час, коли вона вільна, коли вона спинається на ноги, коли вона повинна на весь світ засвідчитися патріотами — завзятими і чесними просвітителями свого народу, коли весь світ має побачити в українцях розумних, мудрих будівників свого майбутнього, зраджувати українство в цей час — означає бути убивцями святої своєї Матері.

• **Олександр ЦИЦЕНКО,**
м. Кіровоград

АКЦІЯ

СТВОРЕНО ГРОМАДСЬКИЙ ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ ЮВІЛЕЙНИЙ КОМІТЕТ

Згідно з Указом Президента, в Україні щороку відбувається Міжнародне Шевченківське свято “В сім'ї вольній, новій”. З 21 по 25 травня наступного, 2004 року це свято завітає в столицю України — Київ, Київську область та місто Севастополь. Уже навіть сама дата — 190 років із дня народження Тараса Шевченка — значна, особлива. А те, що він, Творець із Божої ласки, один зі світових геніїв, борців за свободу, все своє життя поклав на оборону прав рідного народу та його соціально-громадянського визволення, спонукає до активної дії.

З ініціативи київських літераторів у Національній спілці письменників створено Громадський Шевченківський комітет із підготовки цього ювілейного свята, куди увійшли відомі письменники, народні депутати, представники Національного музею Тараса Шевченка, Всеукраїнського товариства імені Т. Г. Шевченка “Просвіта”, Національної спілки художників, Українського фонду культури та ін.

На думку учасників Оргкомітету, ювілейні Шевченківські заходи варто організувати й провести в усіх без винятку районах Києва, навчальних та культурницьких закладах, на які запросити лауреатів Національної премії імені Т. Г. Шевченка — літераторів, митців, громадських діячів, якими наше місто не обділене.

Схвалено також і намір видати подарункову ілюстровану книгу “Шевченківський Київ”, роботу над рукописом якої завершено, підготувати низку інших цікавих видань. Крім того, на засіданні було вирішено запропонувати Київській міській раді запросити на святкову театральну сцену до столиці та Київської області кращі театральні колективи, що мають у своєму репертуарі твори Тараса Шевченка або пов'язані з його життям і творчістю (як-от п'єса В. Канівця “Поет і княжна” в постановці Луганського драматичного театру та ін.), що вже здобули визнання глядачів.

Своєрідною окрасою наступного свята повинна стати і громадська масова акція “Шляхами Кобзаря”, котра має на меті насадження дерев, зокрема тополь та верб, уздовж доріг, якими проїздив поет (як відомо, саме ці дерева найбільше оспівано в його творах, а наші дороги останнім часом неприпустимо оголилися, втративши національний колорит). У цьому розумінні так само чекають упорядкування й озеленення місця, де жив чи на якийсь час зупинявся Тарас Шевченко (там варто було б спорудити символічні пам'ятні знаки — Тарасові криниці, посадивши біля них кущі калини).

Одним із масових заходів може стати літургія в церкві на Подолі, де відспівували тіло поета після його повернення з Петербурга в Україну, до Києва, а потім на місце останнього спочинку — Чернечу гору в Каневі.

Як переконані учасники засідання, варто організувати виставку художніх, публіцистичних творів та документів на тему “Репресоване шевченкознавство”. У парках, біля пам'ятників та пам'ятних знаків Тарасові Шевченку слід організувати мітинги, збори трудящих, інтелігенції, студентської та шкільної молоді під патріотичними гаслами.

Звичайно, цим не вичерпується все, що можна і треба зробити до славного Шевченківського ювілею.

Прохання до всіх зацікавлених організацій та осіб узяти найактивнішу участь у цій важливій роботі, об'єднавши та зосередивши свої зусилля на конкретних справах.

Пропозиції та побажання надсилайте на адресу: 01024, м. Київ, вул. Банкова, 2, Київська організація НСПУ, Громадський Шевченківський ювілейний комітет, тел. 253-10-56, 253-53-10.

Прес-центр НСПУ

НЕ МОЖУ МОВЧАТИ

Сумна комедія про мовне питання в Україні вже нікого не дивує. Кожна її дія методично викликає сердечний біль в українців, бо задум закулісних режисерів усім відомий. У цій п'єсі є незмінна роль для своєрідного актора. Його голос проникає в потаємні закумарки мозку, вмовляючи змученого щоденними негараздами українця відректися від української мови. Хто володіє інформацією — володіє світом. Незгодні можуть протестувати на кухні, маючи свободу слова без можливості його поширення. Саме з цих міркувань нічого втішного й нового не чекав, змушуючи себе дивитися недільне телешоу Дмитрія Кісельова про дві мови в Україні.

Опонента Павлові Мовчану вибрано доволі симптоматично. Ним виявився не відомий Маленков і навіть не голова Русского Общества. Депутат Коновалюк — син українця-західняка з прикарпатського села Ланчин, рідною мовою якого стала російська. Дискусії фактично не було. На слухні зауваження голови “Просвіти” добродій Коновалюк відповідав нетерплячим монологом про своє. Думалося, що на цей раз апологети російської мови в Україні придумують щось оригінальне. Але ні — все ті ж заявлені аргументи за “двомовність”.

Чомусь спало на думку біблійне, як диявол умовляв Христа відректися від власної місії заради мирських благ і слави. Отак із нами... Того силою, того можливістю вислужитися чи заробити, а то й візією очевидної безвихідності схиляють українців до зречення власної душі, душі народу — української мови. Вслухаюся в бадьорий голос опонента Павла Мовчана і вловлюю в ньому якийсь неприродне напруження і неспокій.

Малюнок В. Кудіна

ОСТАННІЙ ДЗВІНОК, або УКРАЇНЬСЬКА ТРАГІКОМЕДІЯ

Важко зрозуміти, навіщо українцям, хай і зросійшеному, так ревно вболівати за фактично державний статус російської мови в Україні.

Російською говорити не заважає ніхто нікому і ніде. Більше того, ніхто не заважає нав'язувати цю мову українським громадянам. З державною мовою такої свободи мовокоористування не відчуж.

Навіщо мені знати, яка мова є рідною для народного депутата? Він має всеукраїнський статус і однаково служить кожному з нас, тому депутат першим повинен захищати моє право громадянина на державну мову, мою громадянську гідність.

Напевно, Дмитрій Кісельов читав Конституцію і знайомий із текстом Закону про мови.

Українська мова має винятковий пріоритет і обов'язкове застосування в усіх галузях суспільної

діяльності й особливо в публічній сфері. А телепрограма розрахована на загаль, а не є засобом інформації національної меншини. Тоді мова ведучого повинна бути українською, а іншомовні виступи подаватися в синхронному перекладі. Крім цього Закон про мови, прийнятий ще в часи УРСР, покладає особливу відповідальність на ЗМІ за утвердження в суспільстві державної мови. Невже це не дає підстав навести порядок у застосуванні мов на телебаченні? Чому допускається застосування російської мови нарівні з державною? Чому замість специфічних етнічних телепрограм для росіян в Україні маємо відверто русифікаторські та іноземні програми? Державна мова не є етнічним чинником, і її не можна протиставляти жодній мові в Україні — це одна з головних підвалин державного устрою, фактор

об'єднання народу і спосіб виокремлення між іншими націями світу. То чому наше телебачення нам цього не покаже і не пояснює, демонструючи взірць поваги до державної мови? Чому ігнорується невдоволення українського телеглядача? Невже для виконання Конституції потрібні рейтинги? Просто на нас уже не зважають, і українська трагікомедія про двомовність переходить в останній правовий завершальний акт. Той, кому це вигідно, вже не криється в передчутті насолоди, а весело викотиться на сцену і з великим апломбом під оплески очманілої публіки, подарує вільним українцям довгоочікувану “двомовність”.

Хто володіє інформацією, той... Нам дають зрозуміти, на яку мову з двох зручніше і доречніше переходити, щоб добре спілкуватися, зробити кар'єру. А тим часом нам ще раз нагадують про те, що вистава про двомовність завершується успішно, як і будь-який бізнесовий проект такого глобального виміру. Лунає третій дзвінок.

Нам залишається зручно вмотитися перед телевізором. Адже в телевізорі своєрідний, прикрашений світ. Може, захоцється бути багатим, як “Буржуй у день свого народження”, крутим, як “Бригада”, прикольным, як “Менти”, і веселим, як “заслужена українка” Верка Сердючка. Патріоти старої школи можуть собі тримати дулю в кишені й заважати домашцям мітинговим протестом або тихо пригошатися “валідолом”. Усе буде гарно, як у часи Винниченка, тільки крутіше. А кажуть, що індіанцям в американських резерваціях зовсім непогано живеться. Але то вже з іншої світової комедії про дружбу народів на гіршій Землі.

• Володимир ФЕРЕНЦ, м. Івано-Франківськ

ВІДПУННЯ ТЕМИ

Нас вразила позиція В. Коновалюка — вихідця з Івано-Франківщини. Ми просимо В. Коновалюка опублікувати біографію свого роду, бо нам не віриться, що на Івано-Франківщині могли вирости такі перевертні (“...А тим часом перевертні нехай підростають, та допоможуть москалеві господарювати із матері полатану сорочку знімати”. Т. Шевченко).

Продемонстрована статистика глядачів підтасована, бо номер телефону 88005050020 був у той час заблокований. За цим номером ми не могли зателефонувати.

В. КУБІВ, м. Львів

З великою зацікавленістю дивився телепередачу про функціонування української та російської мови в Україні. Але в мене залишилося гірке відчуття приниження, розчарування та образи за те, що на 13-ому році незалежності доводиться ще комусь обґрунтовувати необхідність функціонування державної мови.

Л. ВАСИЛЬЄВ, м. Херсон

Я на поставлені в передачі запитання для телеглядачів вирішив зателефонувати по другому варіанту, але, на жаль, усі мої намагання нічого не дали. Весь час (десь до 20-ти викликів) було зайнято. Раніше (а я вже телефонував) у таких передачах подібного не було.

Мій висновок: це зроблено спеціально, щоб рейтинг другого варіанта був нижчим за рейтинг першого. Багато таких, як я, не змогли додзвонитися до телестудії і підтвердити цим дурний варіант.

С. ЗАГОРУЛЬКО, м. Миронівка Київської обл.

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

Я ТАМ не була... Картоплю з курятиною не їла, соком не запивала... Про Форум творчої молоді до прогресивної Львівщини чомусь і слух не дійшов... Навіть Дніпропетровськ знав... А ми залишилися без інформації. Чомусь...

Моя казка — модерна і складається із притчі-тріади.

Притча перша. Право на вибір. “Направо підеш — славу здобудеш, — сказав Іванові-Царевичу Сірий Вовк. — Наліво — голову згубиш. Прямо — коня втратиш”.

...Це вже потім Іван-Царевич відчитував Сірого Вовка: чому ж ти не нагадав мені, яка там рука ліва, а яка права. Це — коли у який бік дивитися. Чи в бік Пущі-Озерної, чи, за спостереженнями мого приятеля — в бік КДВ (куди дме вітер)...

Вітерець розважався. Дрібненькі сніжинки запорошували очі Вовкові-Сіроманцю. “Добре бути письменником, — думав Сіренко, — нагодують, потішать, пообіцяють кілька злитків золота. Куплю собі скатертину-всюдихід — і “начхаю” тоді на Івана. Стільки тисячоліть несуть його на своєму горбі — і жодної віддяки. Завжди не в той бік поверне. Коня йому, бач, не шкода...”

Спостереження перше (не за темою, як скаже прискльпий читач). Притча про коня в народній поезії трансформувалася. Бо ж кілька століть співаємо пісню про пироги: такі вони нам любі та милі, що ладні ми все за них проміняти...

Хоча, зрозуміло, справа не в конях. І не в пирогах. І не в Сірому Вовкові... Хоч йому, бідолашному, за все відповісти...

Притча друга. Про СЛОВО.

А все почалося зі слова. Час осмислення прийде пізніше, — коли ми зрозуміємо, що Пленум НСПУ осені 2003 року був неминучим. Рано чи пізно доля ставить перед кожним із нас вибір.

Я хочу, аби останні події стали для кожного українця новою точкою відліку. Слово — перемогло. Довело своє право на правду. Письменницька організація витримала випробування на зрілість.

Я сприймаю НСПУ — як відображення

КАЗКА ПРО «ТАМ» І «НЕ ТАМ»...

держави, її модель. Якщо так просто здійснити переворот у НСПУ, не дотримуватися законів, — то чи не призвело б це до хаосу в державі? Пані Околітенко, як колишній член НСПУ, сама ж була причетна до затвердження законів організації, які намагалися порушити.

Що це? Потамування особистих амбіцій? Початок передвиборних баталій? Потаємне (або й не зовсім!) бажання володіти масами?... Спроба помсти? Зведення рахунків?

Наталія Околітенко, біолог за фахом, розуміла, що зіграти на темних інстинктах людської підсвідомості найлегше. Головне — пообіцяти. І чим безглуздішими будуть обіцянки — тим швидше в них повірять. Про народ як такий — навіть не згадувалося.

Так буває, коли історія виривається на поверхню людського буття. Як гаряча, розплавлена магма, вона перевіряє кожного на міцність.

Часові реалії повторюються. Укотре в українській історії на передню лінію боротьби виходить слово. Де те наше військо, яке вже — “за холмами”... Чи здатне воно нас захистити? Чуюмо: то стрельнуть не туди, то сумнівну зброю випробовують.

Економіка... Уся наша країна схожа на велетенський базар. Купуємо, продаємо, перепродуємо...

Коли на торги виставлено слово, — це остання лінія захисту. За нею — безодня. Загине слово — загине держава...

Спостереження друге. Про списаний фломастер.

Кому діло до того зблідлого хлоп'яти, що продає альбом зі старими марками та списаний фломастер на імprovізованому міському ринку? Або до тієї дитини, яка не дочекалася мами із заробітків в Італії чи

ліш, Костомаров, Шевченко “домовляються” з Петровим?

Є два закони, яким підкоряється людське життя, яких не можна обдурити. А може, це — відображення одного й того ж закону: закону смерті і закону любові. Альфа та омега, початок і кінець, замкнутий цикл, дуалізм, єдність протилежностей...

Країна ТАМ і країна НЕ ТАМ... Вони пов'язані, і ніхто їх не може від'єднати. Це — твоя і моя позиція. Не можна одночасно бути тут і там, або займати вичікувальну позицію, боїтися забруднити білі перчатки творчості об гіркоту реалій.

...Письменник — це, насамперед, відповідальність. І за слово, і за діло...

Пам'ятаю, яким “гарячим” був мій домашній телефон, коли відбувалася спроба беззаконня. Обурення, протести, готовність до дії... Роман Лубківський укладає текст телеграми-протесту. Тарас Салига, Роман Іванчук, Роман Дідула, Юрій Коваль, Ніна Бічуга вважають для себе за честь підписати цей протест. Микола Ільницький, Роман Кудлик та Левко Різник ініціюють проведення зборів письменницької організації. Микола Старовойт переконує, що текст звернення має бути якомога гострішим... Марія Людкевич, Оксана Лозова та Світлана Антоніш схвильовано телефонують по кілька разів на добу... Ряди згуртовуються і тіснішають. І лише дехто, ніби ненавмисно, відключає телефон...

Події в НСПУ довели, що все ж таки ми спроможні жити за цивілізованими принципами, а не за беззаконням джунглів. Закон існує для того, аби його виконувати. І заслуга В. Яворівського в тому, що він відстояв найвище наше громадянське право: жити за законами цивілізованої держави.

Спостереження третє (замість P.S.). Я навмисне в цій статті ставлю стільки знаків запитання, бо знаю, що кожен, хто причетний до цих подій, зможе дати відповідь, насамперед, самому собі. Але я впевнена, що в кінцевому результаті наша відповідь буде однаковою.

• Марія ЯКУБОВСЬКА, м. Львів

ТРЕМТІВ НАД ТРАВАМИ

Анатолій Потопальський — поліщук, родом із Ходаків Коростенського району Житомирської області. Сьогодні село Ходаки, хоч і не позначене на мапі, але дуже відоме в регіоні завдяки своєму землякові. На близько 39 га ходаківської землі — рідкісний і вже навіть прославлений дендропарк “Перемога”. Вчений завів і посадив тут чимало лікарських, екзотичних рослин і дерев. Прилучилися й місцеві жителі. Острівці ехінацеї пурпурової, валер’яни, чистотілу, ромашки аптечної, пижми, материнки, звіробою, алеї акацій, ялинок, усіх верб України, лавровишні, горобини, липи, посіви багаторічних лікарських медоносних рослин, сад рідкісних цілющих плодівих дерев, калиновий сад, посадки цілющих кущів і ліан — усе це дендропарк. Безоплатно доглядає за всім цим сьогодні одна людина — Марія Іванівна Потопальська, сестра вченого, колишня вчителька української мови й літератури (46 років пропрацювала в Ушомирі). Вона згадує, що братова любов до рослин, бажання їх використати для зцілення людини — справа учителя, давно покійного Миколи Хомича...

Далі — Житомирське медучилище і робота фельдшера в Ушомирі. Там — багато безнадійно хворих, у тому числі й на рак, людей. Глибше занурився у народну медицину, шукав і розпитував поліських травознавців. Продовжив дослідження вже в Івано-Франківському медінституті. Одразу пішов на кафедру і заявив, що бреться вивчати усі способи лікування пухлин. На це пішли усі студентські роки, а центральну позицію в дослідженнях зайняв здавна відомий лікарський чистотіл. Але будь-яке використання лікарських рослин називалося “знахарством” і переслідувалося. А генетика вважалася псевдонаукою.

ЕПОХАЛЬНИЙ ЖОВТЕНЬ 1959 РОКУ

Робота над біологічно активною витяжкою з чистотілу, виділення і модифікація алкалоїдів дали те, що шукав, — ліки від раку, які молодий учений назвав амітозином. Жовтень 1959 року став епохальним. Врешті усі біотехнологічні розробки потрапляли під особливу опіку КДБ, як і під гриф “совершенно секретно”.

Стартував студент-геній досить успішно. Проректор з науки відразу ж віддав йому свій кабінет: сиди і працюй. У 1961-му вже з’являється перша публікація в збірнику студентських наукових праць, де Анатолій Потопальський через засекреченість пухлинних і вірусних досліджень говорить лише про фітохімічний препарат. “А” — заперечення, “мітоз” — поділ. Тобто, амітозин пригнічує поділ (розмноження) ракових клітин, спричиняючи тим самим їхню поступову руйнацію.

За рік до закінчення Потопальським Івано-Франківського інституту вчена рада, а за тим — поважна наукова комісія вивчають і перевіряють просто дивовижні результати амітозину. Виліковуються навіть пухлини, що становлять третину ваги тварин! На черзі — людина. Більшість із “безнадійних” завдяки препаратом живуть іще 20—25 років у стабільному стані. Учений вперше збирає необхідну для патентування документацію, зокрема й десяток історій із виразною ефективністю лікування; і — до Києва, в Міністерство охорони здоров’я. Далі — понад 40 років тяганини, понад 40 комісій, зобов’язання забезпечити дослідницькі клініки препаратом за власні кошти (зарплатня асистента кафедри — 100 радянських карбованців).

ЛЬВІВСЬКА ІСТОРІЯ

Львів для вченого став надзвичайно успішним, хоча із цим містом пов’язують його і невтішні

історії, зокрема із протипухлинним австрійським препаратом ураїном. Чи має якусь причетність до нього Потопальський? Юридично — ні. Україн працює на авторитет і економіку Австрії, як і патент нашого экс-земляка Ярослава Новицького. Однак мало хто знає, що україн — складова амітозину і продукт досліджень Анатолія Потопальського.

Львівська історія почалася, коли із галицького п’ємонту до молодого Анатолія Потопальського приїхав інженер Я. Новицький. Од саркоми простати помирав його 28-річний брат. Була остання надія на амітозин, який як експериментальний, не визнаний юридично не мав права застосовуватися у лікуванні хворих. Але критична ситуація і лист-прохання від обласного уролога, врешті, допомогли. Новицький отримав ліки у вигляді внутрішньо-м’язових ін’єкцій та свічок для застосування у пряму кишку. Через три тижні лікування амітозином Володимир

них досліджень. Крутися — як можеш. У надскладних умовах створюється прилад, що фіксує флюоресценцію препарату. Головну роль у його розробці відіграв Ігор Труш, у дослідницькій групі був і Ярослав Новицький.

Власне горе примушувало людей сприяти дослідникам. Цього разу в бухгалтера львівської фармацевтики помирала дружина, і згодом він уклав договір про фінансування роботи по очищенню препарату. Підтвердився клас ліків, фабрика випускала очищений амітозин. У львівській лабораторії загалом 44 особи невдовзі винайшли ще понад 60 препаратів цієї групи. Ці люди, як і Я. Новицький, у 1969 році потрапляють у список співвинахідників, подаючи заявку в Комітет винаходів. Через радянський Держпатент інформація потрапляє до 16 зарубіжних країн, і після перевірки групу протипухлинних препаратів патентують там. Лише тоді Москва дає винахідникам авторське свідоцтво і патенти.

ВАМ НЕ ПОТРІБНІ ЛІКИ ВІД РАКУ...

фото Г. Оберської

Анатолій Іванович ПОТОПАЛЬСЬКИЙ — наш учений-сучасник. Розробки Анатолія Івановича можуть бути корисними і в так звану “добу тероризму”, і при воєнній агресії, коли застосовується хімічна й бактеріологічна зброя.

Неймовірно, але ось уже майже 45 років винаходи вченого не “пускають у народ”, хоча ще з 60-х років минулого століття Анатолія Івановича із засекреченими антипухлинними ліками не раз у надзвичайному режимі доставляли у радянський Кремль, аби рятувати того чи іншого вождя.

Попри це, клінічні випробування фактично припиняють. Начебто хворі відмовляються від лікування амітозином. Після п’яти років тяганини і формальних випробувань — майже смертельний вердикт союзного міністерства: “препарат не має переваг над існуючими”.

Коли препарат тут запис, в Австрії сенсаційно одержує всі права на препарат. Москвичі, хоча й були лише технічними виконавцями у проєкті, мають правовий і економічний пріоритет. Аж коли уклали договір про міждержавні відносини, Потопальський і співатори ізатизону “допросилися” українського патенту. Але гроші на його серійне, заводське виготовлення не плили, а попередні виробники, Львівський та Уманський заводи, перепрофілювалися. Лабораторні умови, звичайно, дають мізер від потреби у ліках, які за межі ветеринарії не пускають.

Була створена “економічно ефективна технологія безвакцинної профілактики і лікування масових вірусних хвороб птахів і тварин” (на гривню витрат — 15—20 гривень прибутку). Ця технологія, у свою чергу, одержала срібну медаль міжнародної виставки у Будапешті 1985 року, кілька медалей союзнаї “виставки досягнень”.

Ізатизон юридично визнають і затверджують під час розпаду Союзу, і... Росія як правонаступниця одержує всі права на препарат. Москвичі, хоча й були лише технічними виконавцями у проєкті, мають правовий і економічний пріоритет. Аж коли уклали договір про міждержавні відносини, Потопальський і співатори ізатизону “допросилися” українського патенту. Але гроші на його серійне, заводське виготовлення не плили, а попередні виробники, Львівський та Уманський заводи, перепрофілювалися. Лабораторні умови, звичайно, дають мізер від потреби у ліках, які за межі ветеринарії не пускають.

НОВА ІСТОРІЯ СТАРОЇ ХВОРОБИ

Послідовні звертання до кожного наступного міністра охорони здоров’я не знайшли навіть відповіді. Лише розведення рук: немає грошей. Ідея звернутися до тих, кому потрібні ці ліки, втілюється в створеному 1992 року десятком винахідниками “Інституті оздоровлення і відродження народів України” (ІОВНУ). Як фінансова база створюється фонд “Небодарний цілитель” (“чистотіл” з латинської — “дарунок з неба”). І останнім його завданням стає збір коштів на чергові клінічні випробування амітозину, знову дозволені Фармцентром України в 1999 році. Адже, давши “дозвіл”, Фармцентр не виділив жодної копійки на дослідження, аналізи, роботу лікарів. У випробуваннях, що проходили в Інституті онкології Ака-

демії медичних наук України, було задіяно 81 онкохворого з різними типами раку. Амітозин виявив протипухлинну дію, не викликавши жодних ускладнень. Він рекомендований і як імуномодулятор, і при лікуванні пухлин на різних стадіях захворювання, і після видалення пухлини хірургічним, хіміотерапевтичним чи променевим методами. В останньому випадку амітозин запобігає виникненню рецидивів (відновлення хвороби) та метастаз, а чимало хворих гине саме від цього.

Таким чином, у грудні 2001 року директор Інституту онкології С. О. Шалімов відправив у Фармцентр усі матеріали успішних випробувань, аби затвердити амітозин у медичній практиці. Але на цьому все й до сьогодні завершилося. Ліків в аптеках немає, вони досі не визнані й не запущені у серійне виробництво. Пану Потопальському необхідно як мінімум 30 тисяч доларів, щоб налагодити випуск перших серій препарату на базі ІОВНУ. Звертання до Президента, прем’єрів, інших високопосадовців наразі закінчилися нічим.

МАСОВЕ ОЗДОРОВЛЕННЯ ВІД ПОТОПАЛЬСЬКОГО

Певним виходом із ситуації Анатолій Іванович бачить у створенні Центру молекулярного оздоровлення людини та доквіля як міжнародної корпорації, що діятиме на базі Інституту молекулярної біології та генетики. На жаль, ніхто не підтримує цієї ідеї, а Бюро відділення молекулярної біології, біохімії, експериментальної і клінічної фізіології НАН України вважає її недоцільною.

Тим часом, як стверджує пан Потопальський, в Україні сьогодні офіційно близько мільйона хворих злоякісними пухлинами, понад 650 тисяч хворих на туберкульоз (20% — на відкриті форму, що загрожує оточенню). За останнє десятиліття Україна “збагатилася” хворими на СНІД від кількох зареєстрованих до третього світового місця із швидкістю поширення (у Європі — перше місце). Основна причина таких смертельних темпів загрози — слабкість системи захисту організму, імунітету. Анатолій Іванович Потопальський відкрив новий науковий напрямок з одержанням препаратів, які на молекулярному й генетичному рівні оздоровлюють людину і доквіля. Його інститут також розробляє і впроваджує найновіші біотехнології з очищення доквілля, селекції рослин, здатних засвоювати атмосферний азот замість добрив, давати високі врожаї на різко засолених ґрунтах, споживати морську воду. Працюють над молекулярним підвищенням урожаю основних сільськогосподарських культур. Винайшли оригінальні оздоровчі комплекси лікарських рослин і напоїв, що сприяють виведенню токсичних речовин та радіонуклідів (“Бадьорість”, “Молодість”, “Будьмо здорові”). Знайдена ефективна технологія боротьби з агробактеріальним раком рослин (250—2500 доларів додаткового прибутку з 1 га площі виноградників тощо).

Анатолій Потопальський та його колеги пропонують технологію масового комплексного оздоровлення населення. Але...

● **Олександр СОЛОНЕЦЬ**

Р. S. *Посьогодні абсолютно нетоксичні, імуномодуючі, не шкідливі для кровотворної системи та здоров’я клітин організму (на відміну від інших протипухлинних препаратів) ліки не пускає до хворих бюрократія. Ваш внесок у справу оздоровлення Нації і світу спрямовуйте за реквізитами: Благодійний фонд А. Потопальського “Небодарний цілитель” р/р 26006012818021 в Укрексімбанку, м. Київ МФО 322313 код ЗПКО*

ЯК ПРАВИЛЬНО ДИВИТИСЯ В ОЧІ ВОРОГА

— *Військові зазвичай упереджені до жінок-журналістів. Як Вам удавалося це переламати?*

— Навпаки, мені іноді навіть дуже допомагало те, що я — жінка. Хоч, здається, у фільмі Штірліц сказав: коли вона починає займатись чоловічими справами, їй не треба розраховувати на ставлення до себе як до жінки. Цілком справедливо. Тим не менш, у багатьох неприємних ситуаціях, що виникали і з росіянами, і з чеченцями, що воювали на їхньому боці, до мене ставилися шляхетно.

— *Шляхетність військових, як правило, закінчується, коли журналісти стають надто цікавими.*

— У нашому випадку йшлося про те, щоб забрати відеозаписи і камеру. Тому група без мене в Україну не могла б повернутися. Це був час переговорів, чеченський польовий командир їздив в одній машині з російським командиром полку. Нами російське ФСБ зацікавилось й тому, що ми випадково розкрили свою приналежність до УНСО, хоч це — інша історія. І тому, що знімали “те, що не треба”, — і в Ханкалі, і в Грозному. Заарештувати нас на місці — не виходить — навколо багато інших журналістів, надто російських незалежних. Ті не промовчали б, якби ми раптом зникли.

Я в цьому не дуже тямлю, але знайомий говорив: з того, що ми зняли в Ханкалі, можна було точно підрахувати кількість бойової техніки, задіяної росіянами в чеченській операції. До речі, хлопці українського походження з російських спецслужб дали зрозуміти: нам треба втікати. Вибиратися з Чечні допомагав польовий командир Іса Мадаєв, він загинув у другій чеченській кампанії. На російському блок-посту нас зупинили. Чую розмову по спецзв’язку: журналістів з України не пускають, якщо їм щось не подобається, хай їдуть до мене. Приїжджаємо до російського полковника; виявляється, він з України. Про всяк випадок почали розмовляти російською, а він: чого це ви зі мною собачою мовою розмовляєте? І вираз очей у нього такий... Що на війні головне — вміти подивитися людині у вічі й зрозуміти, чи це друг, чи ворог. Тоді це був ворог. Від нього були змушені дременути назад у Грозний. А взагалі, багато важить — знати чутливу струну, коли спілкуєшся з ворогом. Коли мене, фактично, викрали, мабуть, саме це допомогло.

— *Вимагали викуп?*

— Не про викуп була мова. Викрадачеві — 27 років, молодий хлопець, командир полку Чібісов. Він брав Шатой і Ведено, росіяни називали його “князь Веденський, граф Шатойський”. У тих боях втратив багато своїх людей. А в Ісі Мадаєва тоді ж загинула половина родини. У мене зберігся кадр, на якому Чібісов із Мадаєвим разом п’ють воду з одного джерела.

То ось, нас супроводжують чеченці й росіяни, і раптом у чеченців забракло бензину для “газика”. Чібісов каже: я вам дам бензин, але один із журналістів поїде зі мною. Ну, що я — буду Сашка Тесло, оператора, підставляти? Який ні копійки на тому відрядженні не заробив і погоджувався їздити в найнебезпечніші точки. Або ще один хлопець-журналіст, Володимир Мамалига, унсовець, той точно назад не повернеться. І я — керівник групи. Поїхали ми з комполку.

Там накритий стіл. Питаю: навіщо це, заправете машину — і їдемо. Ні, давайте посидимо-вип’ємо. Я кажу, що не пиймо, адже їду за репортажем до чеченців, там не те що жінки — чоловіки не п’ють. Тоді він каже, що нікуди я вже не поїду. Я поважаю життя і всі його аксесуари, поїсти — це не остання справа. А якщо випити, то, можливо, буде не так боляче, коли битимуть. Сидимо, розмовляємо. Виявляється, “князь Веденський” воював у Афганістані, був важко поранений,

втрачав зір. Його мати — в Україні, вмирає від раку. Менше з тим. Незважаючи на солідну різницю у віці, він починає поглядати на мене ласим оком, каже, що ще з вечора для мене “баньку натопив”. Я розумію, що переді мною — фатовий убивця, але ж якась шляхетність у нього мусить бути: чорне з білим чудово уживаються поруч. Питаю:

— Невже ви настільки скучили за жінками, що залицяєтеся до мене, хоч я — майже у віці вашої матері? Якщо мені ще років 10 накинати. До того ж, у мене двоє синів.

Враження було таке, ніби його облили окропом. Я натисла на хворе місце, про яке він сам розповідав. Добре ж розповідається тому, кого завтра мають закопати — нікому вже не розкаже. Після того сам сів за кермо і відвіз мене назад.

будь-які міжнародні конвенції. Мені відомий випадок, коли один російський журналіст — не називатиму прізвища — у Бамуті залишив просто у штабі “маячок”.

Чібісов на зустріч запізнився, був здивований, що ми ще живі. Вирішили пекти шашлики на м’ясоварильній галявині над річкою. Троє командирів — двоє російських і один чеченський — випитують один одного, чи мінували ту галявину. Ні, не мінували, а хто піде першим? Пішли втроях шеренгою, щоб ніхто не був першим, ми — слід у слід за ними. Баранця було шкода, але шашлики вийшли смачні. Іса Чібісова питає: ти навіть авіацію викликав?

— Бо журналісти — це все одно шпигуни, — ця розмова велася цілком спокійно в нашій же присутності.

— *На Кавказ Ви їздили по адреналін?*

ЖІНОЧА ДОЛЯ НА ВІЙНІ ЯК НА ВІЙНІ

З невідомим шанувальником у студії “Голосу Америки” (США)

ШАШЛИК З АВІАОБСТРИЛОМ — УСЕ ДЛЯ ЖУРНАЛІСТІВ

— *Припустимо, та історія закінчилася б не хепі-ендом. З України Вас шукали б?*

— Я вас прошу — коли це з України когось із її громадян шукали? “Князь Веденський” на що розраховував? Що по мене прийде група, з якою легше впоратися, коли навколо — самі росіяни. Я розповідала йому байки, що ми домовилися: ніхто по мене не їде. Жодної домовленості не було, але по мене і так ніхто не збирався їхати, бо на війні така поведінка — єдино правильна. Інакше і в чеченців, що були з нами, могли б бути неприємності, а репортаж дописали би без мене і врятували б відзнятий матеріал. Треба віддати належне чеченцям — ніхто з них групу не залишив, хоч серед них був передостанній живий син Мадаєва. Втім, варто додати і те, що задля батьківщини чеченці своїх дітей не шкодують.

Але та історія ще не закінчилася. Домовилися, що наступного дня зустрічаємося з Мадаєвим і Чібісовим, будемо разом баранця пекти. На війні це просто — не вийшло когось украсти, то не вийшло, це не заважає подальшому мирному спілкуванню, або щоб через п’ять хвилин один одного постріляти. Іса каже: ми ночуватимемо не під Ведено, де розташований штаб Масхадова, а в сусідньому селі, в моєї матері. Слушно — на світанку тієї ночі “граф Шатойський” викликав авіацію і влаштував масхадовцям ракетні обстріли. Які, взагалі-то, призначалися нам — не міг комполку пробачити, що вислизнули з його рук. Про це розповів Іса. Сказав, що жодного прищільного попадання не було, ні в штаб, ні в госпіталь не влучили. Тому нам пошастило, інакше чеченці просто змушені були б нас розстріляти — деякі журналісти порушували

— Якщо починати з того, чому взагалі туди поїхала, то не я першою сказала, що Кавказ — це зона геополітичних інтересів України. Про це ще Шевченко писав. А українці, які поїхали туди воювати, воювали не стільки за Чечню, як за Україну.

— *З Дудаєвим важко було зустрітись?*

— Легко. Бо з нами був Анатолій Лупиніс, нині, на жаль, покійний, легендарна особистість в УНСО. Він Дудаєва добре знав ще до війни, попереджав, що вона буде широкомасштабною. Дудаєв тоді не дуже вірив — він недооцінив потенційного ворога, який може безглуздо воювати.

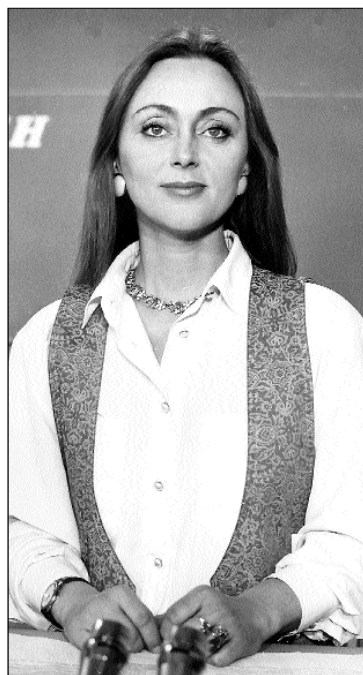
Лупиніс влаштував нам зустріч з Дудаєвим. Той уже другий день тримав під кабінетом російську делегацію депутатів Держдуми — щоб ті переночували під бомбардуваннями і зрозуміли, що таке війна. Депутати дуже дивувалися, що спочатку генерал прийме все ж таки українців, а не їх. Моє улюблене інтер’ю, точніше, невеличкий його фрагмент — я запитую, чи бачить Дудаєв якийсь вихід із цієї війни, крім того, щоб стояти на смерть за свою незалежність? У відповідь: “Досить оборонятися, треба переходити в наступ”.

Це кредо для багатьох народів і багатьох ситуацій.

...І ВСЕ Ж ТАКИ КУЧМА КРАЩИЙ ВІД ЛУКАШЕНКА

— *До речі, про УНСО і навколо нього. Зараз є чи то два, чи три УНСО, його колишній лідер Дмитро Корчинський щодня “мочить” позицію на “1+1”, про організацію переважно говорять зі скепсисом. Вам, як людині, що пам’ятає кращі унсовські часи, це прикро?*

— Про те, що робить Корчинський, треба тільки в нього запитувати. Ми з ним часом бачимося. У гості одне до одного не ходимо

Наталія ЧАНГУЛІ, яка сьогодні працює на СТБ, була першою серед українських журналістів, що висвітлювала чеченську кампанію безпосередньо з її епіцентру. “Бо Кавказ належить до зони українських інтересів”. Актуальність питання на тлі грузинських подій не завадила нашій розмові про жіночу долю на чеченській війні, в білоруській тюрмі і в УНСО часів серйозного статусу цієї організації. І, звичайно, — паралелем із сучасними подіями.

року десь із 1997-го. Лупиніс тоді казав, що це я винна. Можливо, — чоловіки все ж таки розумніші від жінок, але там, де немає розуму, є інтуїція. Я інтуїтивно відчула момент і вийшла з УНСО. А за мною і вся моя родина — ми ж сім’єю до партії вступали. Не вдавтимуся в інші подробиці.

Природно, що цієї організації цікавилось багато спецслужб — це все ж таки було явище, суттєва сила. Тим більше, що люди там збиралися не задля грошей чи нагород, їх цікавила тільки доля України. На мою думку, підконтрольною владі ця організація не була. Але раніше УНСО була п’ятьма пальцями, зібраними в один кулак. Зараз це просто п’ять пальців.

— *Поїздки у гарячі точки — справа недешева.*

— Є люди, які працюють за великі гонорари. У нас було по-іншому. Я вам скажу тільки, що грошей на дорогу ми просили в різних людей. А для того, щоб поїхати в Білорусь — це була 10-та річниця Чорнобиля, — я брала відпустку за власний рахунок. Інакше на УТ-1, де тоді працювала, було неможливо. І я їм вдячна, бо це сприяло моїм мандрам. Не без бою проштовхувала потім привезені сюжети — не тому, що керівники були погані, а через велику політику.

У Білорусі довелося чотири дні посидіти в тюрмі. Чеченська, порівняно з нею, — курорт. Власне, і в’язниці те не назвеш, чеченці знали, що палю, — тож у мене був “Camel”, кава, чай, мед і масло протягом цілого дня, а під вечір приходила жінка, приносила м’ясо, овочі. Хоч самі чеченці їх не щодня могли їсти.

У Мінську тоді саме починали серйозно утискати журналістів, нас у будь-якому випадку зняли б із поїзда. Операторові добряче вгадали по печінках, мені дісталось менше. Тоді ж за ґрати потрапили чимало українців, дехто — на кілька років. Білоруси знали, що їхні

спецслужби, у першу чергу, цікавляться нашими громадянами, тому радили залишати мітинг ще до його завершення. Отже, познімавши несподівано багатолюдний мітинг, ми з оператором пішли знімати “Білий леґіон” — аналог нашого УНСО. Після відвідин “леґіону”, коли замінили несподівано спущене колесо в машині і прощалися з кимось із леґіонерів, під’їхав автобус, із якого вискочили спецназівці в масках і почали гамселити кийками по авто. Я натерпілася страху, на якийсь час навіть пропав голос і заїкалася після того. Мене з машини витягли за волосся, і саме тоді я раптом навчилася швидко виконувати команди — і “ноги на ширині плечей”, і “руки за голову”. Поруч гукали по оператору.

Допити, щоправда, були без мордобою; в камері сиділо нас троє “політичних”, одна старенька режисерка і ще одна молода жінка, “кримінальна”. Ніколи не вгадаєте, хто посприям звільненню з тюрми.

— *Невже “Репортери без кордонів”?*

— Ні, Кучма Леонід Данилович. Про це мені розповідав наш консул у Білорусі. Нашому послу зателефонував Президент і суворо наказав “знайти цю Чангулі”. Усе сталося з подачі журналістів, а якщо чесно — це заслуга мого сина. Я не така чутлива, як мої близькі люди — саме о пів на десяту вечора, тоді, коли мене ткнули обличчям об машину, старший син відчув, що зі мною щось сталося. Вони з братом телефонували скрізь, куди можна було зателефонувати. По центральних каналах прокрутили сюжет зі словами молодшого сина: “Поверніть мою маму”. Це був вияв справжньої журналістської солідарності, за який досі вдячна колегам. Офіційні джерела кажуть: нічого страшного в Білорусі не сталося, а журналісти наполягають: ні, сталося, і наших людей посадили. Консул тоді особисто приїхав по мене в тюрму, і саме завдяки йому вдалося вивести відео і камеру.

— *Усе ж таки, коли телевізійникам працювати легше — тоді, в середині 1990-х, чи сьогодні, коли кожний канал має свого власника, який одночасно є політичним гравцем?*

— Завжди можна робити щось корисне. Чим відзначалися ті часи — тоді було ще мало молодих журналістів, які виховалися на перших роках незалежності. Сьогодні вони складають кістяк журналістики в пресі й на телебаченні. Тоді було складно, бо люди були внутрішньо затиснуті. В 1991-му треба було себе в першу чергу переламати, і тоді ти переламував усіх інших. Тоді щодня чекали: ось це — твій останній матеріал, після якого звільнять.

Зараз розумних журналістів, які тямлять у своїй справі, і до того ж, — романтично-чесних, просто багато, і це добре.

Якщо ж говорити про власника каналу, який може втручатися в мою діяльність, то я цього ні разу не відчула. Врешті, я не працюю з владними структурами. І я вдячна цьому каналові, що по ньому показали мої речі, якими можна пишатися. У нашій родині є традиція — 31 грудня за святковим столом згадуємо, що в цьому році зробили доброго, що свідчить: життя не минуло марно. Йдеться і про справи суто сімейні, і професійні. Скажімо, у мене був омріяний матеріал — про отруйні речовини побутового призначення, які були розроблені у спецлабораторіях МВС для знищення власного народу, їх мали застосовувати на Північному Кавказі. На деякі навіть не було розроблено протитрути. Матеріал вийшов до 23 лютого.

— *Цього Нового року про який матеріал задуватимете?*

— Тузла! Це взагалі була знакова тема. Я чула, що навіть “темників” не було, коли навколо острова почали розгортатися події, тобто всі, незалежно від приналежності, встали на захист батьківщини. А якщо повернутися до попереднього Вашого запитання, то, мабуть, немає часу, в якому працювалося б легше чи важче. Хтось це сказав: час стоїть, минаємо ми.

• Людмила ПУСТЕЛЬНИК

Ми довго-довго будемо чути і голос, і пісню Григорія Гурійовича, бо вона для людини вихлюпнулася зі щедрого серця творця.

Михайло Стельмах

Стихією Григорія Верьовки був хоровий спів. Ще учнем Чернігівської семінарії він спочатку співав у хорі, яким керував Павло Тичина, а згодом і сам заступив Павла Григоровича. Після революції і Павло Тичина, і Григорій Верьовка, великі ентузіасти хорового співу, керували різними аматорськими капелами.

“Ще тіснішою стала наша дружба з Григорієм Гурійовичем, — напише свого часу П. Тичина, — у році 1921, коли ми, почувши сумну звістку про трагічну смерть улюбленого нашого композитора Миколи Дмитровича Леонтовича, об’єднали свої два хори в Новобудівельному районі Києва в один і дали йому назву “Капели-студії імені М. Д. Леонтовича”.

На довгі роки з’єднала пісня два великі полум’яні серця, дві щедри на красу душі. Мабуть, немає в Україні куточка, де б свого часу не співали або хоча б не чули пісень, створених у цій прекрасній співдружності: “Там на горі за Дніпром”, “Нехай собі та шумлять дуби”, “Осінь”, “Десь на дні мого серця” та багато-багато інших. Ще гриміла війна, а в щойно визволеному Харкові Григорій Верьовка організував Український народний хор. І вже через рік, у вересні 1944, у присутності сотень киян, відбувся перший концерт створеного ним колективу.

Григорій Верьовка створив хор із самобутнім мистецтвими обличчям, із тільки йому властивою манерою виконання. Згадаймо інтерпретації ліричних пісень “Ишли корови із діброви”, “Ой не пугай, пугаченьку”, “Понад садом, садом”, “Тихо над річкою” або запальних жартівливих “Пожену я сиві воли до води”, “Дівчино моя, перелясавко”. Скільки в них почуття, неповторної краси, скільки глибинної народної мудрості та невмирущого українського гумору!..

Новостворений колектив допомагав композиторові вивчати фольклор. Переосмислюючи народні твори, записані від хористів, що походили із різних куточків України, він розширював репертуар. Так народилася ціла низка пісень, хороводів, музичних номерів, танців.

Не маючи професіоналів у перші роки існування хору, Григорій Верьовка зумів поставити колектив за взірцем, що сприяло утворенню нових професійних та численних самодіяльних народних колективів. А будучи професором Київської консерваторії, Григорій Гурійович добирав і виховував молоді диригентські кадри, які ставали згодом керівниками Черкаського й Поліського народних хорів, Буковинського, Гуцульського та Закарпатського ансамблів пісні й танцю.

Його чудовий колектив поєднав найголовніші компоненти народного мистецтва: співу, хоровади, інструментальну музику, танцювальні номери. Митець створив монументальні народні дїства-композиції: “Запорожці”, “Вечорниці”, “Марена”, “Тополя”, “Карпатський гомін” тощо.

Вдумливий педагог і наставник дбав про виховання творчої молоді, прищеплював любов до пісні, заохочував до творчості. Людина високої культури, Верьовка знав і кохався в народному мистецтві, вивчав та популяризував його все своє життя.

Вірний традиціям Миколи Лисенка, Кирила Стеценка, Миколи Леонтовича, Григорій Гурійович був одним із фундаторів пореволюційної музики, збагатив її високими візрцями власної творчості. Чимало його пісень та романсів посили почесне місце в скарбниці української духовності.

Колоритна постать Григорія Верьовки і в моїй біографії посідає чи не найчільніше місце. Ще десь у повоєнному 1946 році моя мати — тоді двадцятивосьмирічна

ЖИТТЯ У ПІСНЮ ПЕРЕЛИВ

вродлива жінка з вокальними даними й хистом до співу — працювала в Комітеті у справах мистецтв і, за сумісництвом, у Республіканському будинку народної творчості. Туди заходили туди у справах багато видатних особистостей української культури, ну і, звичайно ж, Григорій Верьовка, який запрошував мою маму до керованого ним Народного хору.

Та це запрошення стало тільки приємним епізодом у нелегкому вдовиному житті моєї мами... Але через одинадцять років на запрошення того ж Григорія Гурійовича Верьовки я став солістом-танцівником Українського народного хору, який носить тепер його ім’я, і працював там п’ятнадцять років.

Мені пощастило спілкуватися з ним понад сім років. Співрозмовник він був чудовий, умів створити атмосферу невимушеності й товариської приязні, заохочував до творчості, віднаходив у кожному виконавцеві лише йому властиві риси.

Будучи керівником ушлявленого колективу, професором, видатним діячем української культури, Григорій Верьовка залишався позапартійним, аж доки в п’ятдесятих роках не примусили обставини, і його, за рекомендаціями хористів, прийняли до лав КПРС. І в той же час він залишався людиною глибоковірною, звичайно ж, приховуючи це, як тільки міг. Кілька разів і я був свідком, коли він перед самим виходом на сцену, потайки хрестився, сподіваючись на Божу допомогу. У нього був дуже старий портфель, латаний-перелатаний, але він дуже дорожив ним та беріг його як зиницю ока. На гастролях у Югославії за незрозумілих обставин він забув його в белградському готелі, і спеціальний кур’єр лігав із Загреба, що привезти його звідти. Щасливішого обличчя, ніж у Григорія Гурійовича Верьовки у мить передачі йому його реліквії, я більше не бачив.

15 жовтня 1959 року пізно ввечері Народний хор на чолі з Григорієм Верьовкою кількома автобусами прибув до Мюнхена, де нас зустрічали офіційні особи, журналісти та численна діаспора. Та й не дивно, адже це був перший творчий колектив з України, що ступив на землю ФРН.

Уранці того ж самого дня в Мюнхені біля дверей власного помешкання було підступно вбито провідника національного руху, мученика за волю України Степана Бандеру. Навіть тепер, із відстані сорока трьох літ, не хочеться вірити, що це жакхливе вбивство і приїзд найпопулярнішого колективу підрадянської України не було

зрежисоване в Москві. Дуже ж усе збігається. Під страхом смерті нам неможна було відвідати каплицю, у якій стояла домовина із тілом мученика-героя. Та й чи хто б з артистів ризикнув це зробити, заважаючи на вельми небезпечну ситуацію. Щоправда, авторів цих рядків удалося, хоч іздалеку, з вікна автомобіля, спостерігати за поховальною процесією, про що я лише зараз наважуюся писати.

І згадую це для того, аби показати атмосферу, в якій проходили концерти, керовані Григорієм Верьовкою, напруження й відповідальності, що панували як зовні, так і всередині колективу. Сотні українських патріотів із різних країн світу приїхали тоді до Мюнхена провести у вічність свого провідника. І всі вони, принаймні більшість із них, побували на наших концертах. Я свідок, як хвилювався Григорій Гурійович, як палив цигарку за цигаркою, як було не властиво для нього, як нервово походжав за лаштунками Штадтхалле, де відбувалися наші виступи. Зал стоячи слухав “Реветя стогне Дніпр широкий” та “Чуєш, брате мій”, нескінченними оваціями вітала нас багатотисячна публіка. Програми концертів тривали понад три години, а люди просили ще й ще.

Після першого ж концерту, вранці наступного дня подорожуючи містом у машині, що була закріплена за Григорієм Гурійовичем та Елеонорою Павлівною Скрипчинською — його помічником та вірним другом, Верьовка бідкався, що йому дуже прозоро натякнули, аби він підкріпував програму й вилучив із концертів “Чуєш, брате мій”. Він дуже боляче це переживав і мовитав у мене поради, бо саме в той час із ними в машині був я. А чим міг зарадити я, ще зовсім юний танцівник, найбільшому музичному авторитетові України?! Категорична ж “порада” радянського посольства була наказом. Відтак декілька номерів із програми концертів було вилучено й усі вважали, що то було примхою Верьовки.

Тоді ж, у Західній Німеччині, я переконався в людській доброті та щедрих підружжя Верьовок, бо супроводжував їх час од часу, аби допомогти придбати сувеніри та подарунки для приятелів і численних родичів в Україні.

В одній із закордонних подорожей я придбав розкішну довгограючу платівку американської капели бандуристів ім. Тараса Шевченка під орудою Григорія Китастого. Упродовж багатьох років ця платівка була і є найдорожчим моїм скар-

бом, яким я дуже секретно ділився, даючи прослуховувати й переписувати. Знаю, що й Максим Тадейович Рильський слухав, бо я давав переписувати для нього. Слухав і Павло Григорович Тичина, бо ж давав я прослуховувати Григорію Гурійовичу Верьовці, а той уже ділився з найкращим своїм другом.

— Ох, і здорово ж співають хлопці! — зазначив Григорій Гурійович при моїх відвідинах його оселі. — Нікому не давай, — притишено говорив він, — бо може бути біда. Хтось донесе — й капець! — А згодом, уже проводжаючи мене до дверей: — Санько, ти хоча б стер оту пісню про Юрка Тютюнника.

Я щось непевне промимрив, але ж, звичайно, порадою його не скористався. Платівки американської капели бандуристів і зокрема “Слово Тараса” я свого часу переписав Іванові Макаровичу Гончару, й слухали шедеври нашого народу в його благословенній господі сотні, а може, й тисячі українців.

Григорія Верьовку любили широкі маси, його колоритну постанову пізнавали на вулиці, в нього просили поради та допомоги, його вітали й дякували йому. Концерти його колективу і за його участю створювалися на справжнє свято. Високе начальство терпіло його, бо ж авторитет незаперечний, та позаочі частенько обзивали “впертим хахлом”. Нагородами та званнями його не обтяжували.

Вийшовши з гуці народної, ввібравши в себе найщедріші народні джерела, керований ним колектив ще за життя митця називали просто “хором Верьовки”. Коли він диригував, у ньому співало серце, очі, руки, він був ніби самою пісню, натхнення його передавалося хористам, музикантам, і всі вони, як одне полум’яне серце, творили мистецтво, що чарівним птахом ширяло по людських душах, наповнюючи їх дивною красою. І на очах виступали радісні сльози, і уста лаштувалися в усмішку від усвідомлення, що твоє мистецтво потрібне людям, що воно робить їх кращими й добрішими...

Пригадую, після одного з триумфальних виступів хору в Бельгії, у Брюсселі, коли збуджена публіка ще довго після концерту не залишала зали, викликаючи артистів “на біс”, коли всю сцену було вшпалано квітами, Григорій Гурійович зворушено промовив до колективу: “Всі ці овації, всі ці квіти належать нашому народові, а нам судилося велике щастя демонструвати його мистецтво по світах, збираю-

чи плоди слави та визнання”.

Зарубіжні рецензенти нарікали на “бідність слів”, щоб передати всі ті враження, які справило на них мистецтво хору Верьовки. “Такої бурі оплесків наш Штадтхалле ще ніколи не переживав. Те, що можна було почути й побачити того вечора, — єдине й неповторне”, — відзначала “Бадіше Цайтунг” (ФРН). А люксембурзька “Цайтунг” писала: “Неможливо передати словами видатне вокальне й танцювальне мистецтво цього всесвітньовідомого колективу. То ніжні й жартівливі, то як хвилі бурхливого моря, народні пісні... незважаючи на чужу мову, ніби за помахом чарівної палички, переносили слухачів у глибину духовного життя й природи великого народу...”

Уже тяжко хворий, композитор не випускав із рук пера, писав нові твори, давав настанови артистам, піклувався про майбутнє мистецької квітки своєї.

З пліном років усе те, що колись здавалося само собою зрозумілим, тепер набуває якоїсь значущості та романтичного флеру. Влітку 1962 року, простуючи парком Шевченка неподалік павільйону паркової фотографії я побачив Григорія Гурійовича Верьовку та Павла Григоровича Тичину за мирною приятельською бесідою. Ішов так, що обминуть їх уже не було змоги, тож і мусив, порушуючи їхню бесіду, привітатися. Григорій Гурійович на мою велику радість зупинив мене, аби познайомити зі своїм побратимом. “Це наш артист Санько Доріченко”, — мовив він до Тичини. А той, простягаючи мені руку: “У тенорах стоїте чи в баритонах?” — “Та ні, — усміхаючись, каже Верьовка, — він наш славний танцюрист, такі заблуки виробляє, що ого-го!”

Отримавши від свого керівника таку високу оцінку, було вже якось незручно покидати їхнє товариство, то я й залишився ще на деякий час, примостившись на самому краєчку лави. Залишився й не жалкую, бо розповів тоді мені Павло Григорович, заважаючи на мій фак, про сина знаменитого французького балетмейстра Маріуса Петіпа, що по революції жив і займався літературною працею в Харкові і, головне, був ревним шанувальником та пропагандистом української мови.

І про знакомитого Касяна Голейзовського, який ставив у Харкові свої новаторські балети, а крім того був ще й неабияким художником і поетом, і звичайно ж, мав українське коріння, розповів. Того дня дізнався я від Павла Григоровича і про батька всесвітньовідомого Ваулава Ніжинського — Фоку, який ставив танці в Українському театрі Миколи Садовського.

...Десь наприкінці п’ятидесятих на концерті хору для делегації Краківського воеводства у першому ряду серед польських друзів сидів Максим Тадейович Рильський. Моєму хвилюванню не було меж, я викладав усі свої молоді сили та артистичний хист, аби привернути до себе увагу свого кумира. І коли в перерві Максим Тадейович завітав за лаштунки, щоб подякувати за виступ, я вже був поруч Григорія Гурійовича Верьовки, який, між іншим, представив мене поетові: “Ось наш Санько теж пише вірші, ми навіш і пісню на його слова виконуємо”. На що Максим Тадейович у тон йому: “А такому славному козакові не гріх і вірші писати”. Це був початок миттєвого мого знайомства з майстром, у якого було продовження і, на превеликий жаль, кінець. Невдовзі пішли один за одним корифеї нашої культури. Пішли... та лишили по собі добру пам’ять, що живе і завше буде жити в їхніх вторах.

І тепер, в грядущому — розноситиме по світах наше життєдайне мистецтво, нашу сонцекрилу пісню Державний заслужений академічний український народний хор імені Григорія Верьовки, і в цьому — передусім заслуга його засновника й багаторічного керівника, який усе своє свідоме життя віддав служінню рідному народові.

● **Олесь ДОРІЧЕНКО**

На фото: квіти від глядачів (Берлін, 1959 р.)

ГРОШІ

Не хоче Європа визнавати Україну країною з ринковою економікою! А Росія, яка ніби не надто від нас успішніша, приймають без проблем. Чи не образливо? Та коли невизнання України ринковим світом стало занадто наповленим і частим, закрився сумнів щодо підстав наших амбіцій. Щось, мабуть, за цим криється, коли не приймають...

Схоже, у нас і в європейців різне тлумачення терміна “державна з ринковою економікою”. У нас люди роблять бізнес, поволи “оживають” підприємства і розквітають банки, аптеки й базари. Наші політики намагаються догодити рекомендаціям міжнародних інституцій, здійснили приватизацію і задекларували підтримку малого й середнього бізнесу. Але ринковості України діловий світ впритул не бачить. Напевне, тому, що “ринкуємо” не так, як Америка, Франція, Польща і навіть Росія. І тут ми знову дозволимо собі розпачливе: чим ми гірші від Росії? Коли державу не визнають ринковою — вона насправді є державою-ринком. Для визнання держави у світовому конкурентному середовищі самоназви ринкової чи навіть формального статусу замало. Можна хоч завтра домогтися жаданого титулу завдяки чудесам дипломатії, але це нічого не змінить. Тільки держави, здатні до конкуренції на світовому ринку, насправді є ринковими без усякого визнання. Визнання — це факт присутності. Для цього держава повинна володіти потужним національним олігархічним капіталом, здатним до експансії та орієнтованим назовні в пошуках нових ринків і ресурсів. Малий і середній бізнес, на який багато сподівань, хоч забезпечує зайнятість і виживання населення, але не може бути гравцем у світових ринкових відносинах. Такий капітал може успішно працювати тільки в інфраструктурі великих фінансово-промислових груп із великою концентрацією капіталу і впливом на владу, передовсім на зовнішню політику. Як не прикро, а сам факт невизнання України ринковою державою, напевно, є своєрідним непрямим свідченням того, що в нас немає великого національного олігархічного капіталу. Відомо, що значну частину української власності контролює саме іноземний капітал. Чужий капітал може бути інвестором, працюючи як донор національного, а може поводитись, як повинен діяти капітал держави — ринкового конкурента України, здійснювати експансію. На відмі-

РИНКОВА ДЕРЖАВА — ЧИ ДЕРЖАВА-РИНОК?

ну від національного, сформованого за рахунок народних ресурсів, чужий олігархічний капітал не зацікавлений у творенні ринкового статусу держави. Політика — та ж економіка, тому спроби підприємців підтримувати політику, скеровану проти владарювання чужих олігархів, викликати будуть відповідь великої проблеми — у підприємців. Тому скарги бізнесменів, які підтримують опозицію, теж певним чином свідчать не на користь ринковості України.

І все-таки, чому з Росією інакше? По-перше, всі пам'ятають про її потужний арсенал ядерної зброї. Росія має і великий олігархічний капітал, який реально здійснює експансію на світові ринки, передовсім, у країни колишнього СРСР і найбільше — в Україну. Саме це свідчить про ринковий статус у сучасному трактуванні. Недавні події в Росії свідчать про те, що вона має клопіт із власними олігархами. Але президент Путін добре знає закони розвитку сучасного олігархічного капіталу, тому жорстко контролює ситуацію. Проблеми виникають у саме тих олігархів, які не до кінця усвідомили своє призначення в ринковій державі — здійснювати експансію на чужі ринки і не намагаються впливати на владу всередині держави. Без

штучної ринкової трансформації Росії в ринкову державу ринковий процес не був би цілісним, а світовий процес глобалізації не міг би вільно розвиватися.

Україна не має часу на тривале накопичення капіталу, щоб забезпечити реальний ринковий статус. Можна змусити діючий в Україні капітал працювати в статусі національного на правах інвестора. Для цього інвестор, як не парадоксально, повинен мати гірші умови на рівні законодавства, ніж капітал, сформований внутрішнім накопиченням. Якщо чужий олігархічний капітал позбавити впливу на владу і позбавити переваг, він змушений працювати як цивілізований інвестор із меншими прибутками і не підє нікуди, не бажаючи втратити ринок. Безумовно, у такому разі чужий капітал буде захищати свої інтереси, використовуючи вплив на зовнішню політику своєї держави. Але такі реалії життя сучасних ринкових держав, і до цього треба бути готовим. Не усунувши чужого олігархічного капіталу від надмірного впливу в державі, держава не має шансів стати ринковою. Існує повільний, але надійний шлях накопичення національного капіталу — традиційний, коли інвестиціями є заощадження громадян. Народ як інвестор здатний творити дуже потужний капітал “живих грошей” і водночас захищати внутрішній ринок. Тому логічно дією чужого олігархічного капіталу є штучне утримання на мінімальному рівні доходів громадян, щоб унеможливити накопичення коштів населенням. Далі постає інша проблема: як утримати ці позиції. На цей випадок дуже доречними будуть сучасні технології інформаційного впливу на населення з метою формування ще новішого винаходу — так званої фальшивої, керованої демократії. Саме для цього, а не для підтримки свободи слова, світові олігархи скуповують засоби інформації та опановують чужий інформаційний простір. Можливо, саме про такі речі відверто не говорили з нами, не визнаючи Україну державою зі справді ринковою економікою...

•

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

РЕПЛІКА

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ МЕРОВІ ЗАПОРІЖЖЯ

Шановний міський Голово!

З газети “Слово Просвіти” ми дізналися, що в Запоріжжі є дев'ять об'єктів, названих іменем Леніна: Ленінський район, пам'ятник Леніну, проспект Леніна, парк Леніна, Дніпрогес ім. Леніна, порт ім. Леніна, острів Леніна, озеро ім. Леніна, майдан ім. Леніна.

З усього видно, що в Запоріжжі, як ніде, глибоко шанують пам'ять Леніна, і що Ленін живе в серці кожного запоріжчанина. Адже ім'я вождя щодня згадується ними багато разів.

Не сприйміть нашу пропозицію як кепкування. Але й справді, якщо вже так глибоко шанують Леніна в Запоріжжі, то чому б не перейменувати все місто із Запоріжжя в Заленініжжя. Від назви “Запоріжжя” віє все-таки українським національним духом. А кому він зараз у Запоріжжі потрібен? Порогів уже немає, Запорозьку Січ знищила Катерина, Хортиця незабаром перетвориться новою владою в “острів развлечений”, українську мову з міста витруєно. Україною у вас і не пахне, а Ленін — на кожному кроці!

За Верховною Радою діло не стане. Вона місяць тому відмовила мешканцям села Ленінське у їх проханні повернути селу стару історичну назву. Депутати знають ціну Леніну, а тому вони поставляться до вашої ініціативи з розумінням. Тільки ж пропонуйте ім назвати місто не Заленініжжя, а “Заленіножьем”, тобто так, як його реально називатимуть люди. Бо у вас, так як і в нас у Києві, українською говорять лише письменники, деякі вчителі української мови та двірники. Правда, двірники користуються українською залежно від того, “как к ним обратишься”. А письменники, не те що ваш Баулін, уперлися — і тільки по-своєму, по-українському. І немає на те жодної ради.

•

Юрій ГНАТКЕВИЧ

VOX POPULI

ПІДБИТО ПІДСУМКИ «АНКЕТИ-ВИБОРІВ»

Ми щиро вдячні всім читачам, що відповіли на запитання “Анкети-виборів”, надіславши до редакції свої листи з відповідями. Переможців відтак визначила лотерея. Отже, безкоштовну передплату на “Слово Просвіти” отримали: **Павло ГАРАЧУК** (м. Ананів Одеської обл.), **Олег ГРИНИШИН** (м. Львів), **Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ** (м. Ірпінь Київської обл.), **Юрій ХУДОБА** (м. Золотоноша Черкаської обл.), **Василь ГОДЯК** (м. Соснівка Львівської обл.), **І. ПРОКОПЕНКО** (м. Київ), **В. КУМΠΑНЕЦЬ** (м. Київ), **О. РУМ'ЯНЦЕВА** (м. Севастополь), **Катерина КВІТЧАС-ТА** (м. Охтирка Сумської обл.), **А. КОВАЛЕНКО** (м. Київ). Просимо пп. Кумпанець та Рум'янцева якомога швидше повідомити свої точні адреси за тел. 229-49-47, оскільки вони не були вказані на конвертах.

Результати опитування такі: найбільше читають місцеву недержавну пресу 75 % опитаних, на користь всеукраїнських видань висловилися 56 %. Серед них перевагу надають недержавним і опозиційним — їм довіряють — 80 % читачів. Мова видання дуже позначається на рівні довіри до видання — 95 % повідомили, що довіряють саме українськомовній періодиці.

Читачі “Слова Просвіти” вважають, що в Україні — “постійно діюча виборча кампанія” (78 %). Позиція видань, яким довіряють, впливає на їхнє рішення під час виборів (48 %). 52 % беруть до уваги повідомлення преси, однак вони не є вирішальними під час голосування.

Ще раз дякуємо всім, хто відгукнувся на “Анкету-вибори”, і сподіваємося на подальшу співпрацю з читачами “Слова Просвіти”.

•

Л. П.

ДУМКИ ВГОЛОС

У листопаді 2002 року, коли формувалася уряд В. Януковича, навіть пересічному громадянину стало зрозуміло, що в 2003 році в Україні врожаю не буде. Кожен господар знає, що яровий клин (якщо навіть вчасно пересіяти вимерзлі поля!) дає врожай набагато нижчий. Держкомрезерв (керівник — “есдек” Песоцький) запевняв народ, що хвилюватися, мовляв, не варто, бо в державних засіках є майже 2 млн. тонн продовольчого зерна. Народ повірив, заспокоївся.

Навесні 2003 року більшість площ, на яких вимерзла озимина, були пересіані яровими культурами. Що було далі, відомо: посуха, перебої з хлібопостачанням, підвищення цін на зерно.

А тепер, дорогий читачу, зберися з силами, заспокойся та випий валідол...

“За перше півріччя 2003 року з України було експортовано зернових культур 2424,8 тис. тонн на суму 214,4 млн. дол., що на 1588,9 тис. тонн менше проти першого півріччя 2002 року”. (“Урядовий кур'єр” № 155 від 21.08.2003 року., ст. 5, розділ “Зовнішньоекономічна діяльність”, статистичні дані за січень—липень 2003 р.). До речі, дані про експорт зерна з України в статда-

ЯК ЗЕРНОВА КРИЗА СТАЛА КРИЗОЮ ВЛАДИ

них за дев'ять місяців 2003 року далі не наводяться...

Ви все зрозуміли? В державі неврожай, а урядові структури видають зернотрейдерам ліцензії на експорт з України близько 2,5 млн. тонн зерна минулорічного врожаю і продається воно за кордон по 480 грн. за тону. Яка багата наша держава!

На початку другого півріччя 2003 року в Україні наступає “хлібний ажіотаж”. Ціни на зерно стрімко ростуть, але уряд примушує підприємців продавати хліб населенню за старими цінами, що викликає банкрутство останніх, постачання хліба в торгові точки катастрофічно зменшується, настає паніка...

Держкомрезерв викидає на ринок близько 200 тис. тонн зерна (де ті, обіцяні п. Песоцьким 2 млн. тонн?) і направляє його, перш за все, в регіони, “окуповані “есдеками”, тобто в Закарпаття. Брати-закарпатці підняли крик: зерно заражене картопляним грибок, хліб із нього випікати не можна, що робити?

На допомогу однопартійцю приходить “важка артилерія” з Адміністрації Президента (“есдек” В. Медведчук), створюється комісія “науковців”, яка доходить висновку, що цей хліб мож-

на їсти, якщо зберігати його після випічки в холодильнику. Знай наших!

Пам'ятаєте, як уряд В. Януковича відкидав усі звинувачення в тому, що українські зернотрейдери поставляли зерно з картопляним грибок Канаді та Бразилії. Були тоді винні не наші хлібні “королі”, а конкуренти з сусідньої країни (п. Песоцький не розчиняв “грибкові” партії в нормальному зерні!).

Виникає логічне запитання: чи можна повірити в те, що уряд В. Януковича дав добро на експорт з України в першому півріччі 2003 року 2,5 млн. тонн зерна просто тому, що зернотрейдери — гарні хлопці? Хто його знає! Лихі язика плещуть, що певні урядові структури встановили навіть розмір хабара на такі операції: 10 відсотків від виручки, що в нашому випадку складає 21,44 млн. дол. США. Але хіба можна вірити тому, про що базикають якісь перехожі?

У другому півріччі 2003 року уряд, “уболюючи” за свій народ, закуповує за кордоном більше одного млн. тонн зерна (в тієї ж Росії, котрій продавали три місяці тому зерно по 480 грн.) за ціною 1100—1200 грн. за тону і відправляє його на хлібопереробні підприємства.

Ріст роздрібних цін на продукти харчування невинний і складає на кінець року не менше 30 відсотків.

Що повинен був зробити уряд у цій ситуації? Направити приблизно 250 млн. грн. у якості компенсації хлібопереробним підприємствам і змусити їх відпускати борошно, крупи та інші вироби за “старими” цінами, встановивши потужний контроль за реалізацією кожної тонни зернової продукції.

Уряд пішов іншим шляхом. Усі наслідки створеної ним же “зернової кризи” звалив на плечі “маленького” українця. Усі дріб'язкові підвищення зарплат працівникам бюджетних установ, майбутньої мінімальної зарплатні (аж 205 грн!), та підвищення окремим (6-ти відсоткам) пенсіонерам розміру пенсії по старості з 01.01.2004 року “проковтнула” інфляція, якій кінця немає... Ви спитаєте, як позбутися цього уряду? Вихід один — обрати В. Януковича Президентом, який не несе жодної відповідальності за стан справ в Україні.

•

В. БОЙКО,

заступник Вишницького районного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка

Фото Г. Оборської

11

III

IV

● **ЛЮБОВ ПОНОМАРЕНКО**

ПРЕМ'ЄРА

Ті, хто побував на цьому дійстві (а зал був переповнений), стали свідками не лише прем'єри маловідомих у нас творів шокуючого та блискучого «Князя Ігоря» Стравінського, але й дебюту нового творчого колективу — адже Театр «МАХІМА» з'явився перед київськими глядачами також уперше. Хотілося б у кількох словах занотувати тут, що він, власне, собою являє.

Автор та керівник проекту, диригент-постановник — випускник двох факультетів Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського Максим Кузін зібрав колектив справді яскравих, самобутніх творчих особистостей, чия ретельна і професійна робота допомогла уникнути в прем'єрній виставі смислових «дірок» чи промахів, які властиві всім першим спробам. Але нічого дивного: адже в колективі нового Театру немає початківців: наш дебютант, можна сказати, «зібрав вершки» з колективів найкращих мистецьких закладів Києва — й отримав у своє розпорядження трупі рівноцінно обдарованих акторів, де кожен відтіняє талант і майстерність іншого, а не таку, де один-двоє найкращих «витягують» безнадійно слабких. Узагалі, проект вражає продуманою ретельністю підготовки: завчасно було проведено мистецтвознавчо-культурологічну конференцію на тему сучасного стану музичного театру в Україні, зокрема диспут «Ігор Стравінський і сучасний музичний театр», а зацікавлені можуть ознайомитися з інтернет-сторінкою Театру: maxima.iatp.org.ua.

Театр складає органічне ціле, що нагадує старовинний універсальний театр — «балаган» (власне, це недвозначно виражено в задумі самого Стравінського та є однією з типових рис його творчого стилю). Гарним прикладом синтезу оперного та

МАКСИМУМ СТРАВІНСЬКОГО

Уперше Молодіжний Експериментальний Музичний Театр «МАХІМА» презентував у концертно-музичній залі «Золоті ворота» вечір комічної камерної опери: вперше в Україні були виконані твори Ігоря Стравінського «Мавра» та «Байка про лисицю, півня, kota та барана». Свіжо, оригінально і разом із тим цілком у дусі всієї вистави прозвучав створений саме до цієї прем'єри вокально-хореографічний дивертисмент молодого київського композитора Андрія Бондаренка «Золота середина».

балетного у цій виставі (адже обидва дуже різні твори Стравінського завдяки дивертисменту «Золота середина» поєднуються в певний моноліт, тому я називаю його єдиною виставою) є оригінальний дует Параші (О. Терещенко) і Півня (В. Чуприн), де спів і хореографія спілкуються у примхливій розмові.

По-юнацькому свіже, та яскраве враження справила до тепна режисура Миколи Третьяка, який «змусив» професійних музикантів та артистів продемонструвати ще й переконливу акторську гру — на жаль, це нечасто явище в багатьох музичних виставах, що йдуть на сценах Києва. «Комічна опера» у його постановці не перетворилася на абстракцію, а справді смішила й цікавила.

Принадність хореографії вистави — у її зрозумілості. Балетмейстер Володимир Чуприн перетворює її на справжню мову жестів. Один із основних його художніх принципів — відмова від традиційних елементів академічної хореографії на користь її смислової виразності, тому балет є не просто красивою дійством, умовність якої змушує глядача зосередитися на більш зрозумілій (бо вона зі словами) вокальній частині (так зазвичай буває в опері), а акторською групою, красномовною чи не більше за «розмовляючих» персонажів. Цьому враженню сприяють також блиску-

ча виконавська техніка й чудові комічні знахідки.

Художник-постановник вистави Олексій Вакарчук (він також працює у Театрі російської драми ім. Лесі Українки) тонко втілює ярмарковий дух сценічних творів Стравінського — простонародного театру, де актори звертаються безпосередньо до глядачів і всіляко залучають їх до участі в дійстві. Сценічний простір вистави та вбрання дійових осіб тішили яскравістю очі, звиклі до сценографічних абстракцій чи до невиразного тла сцени. Позитивної оцінки заслуговує і свідомий, виправданий лаконізм декорацій: усі предмети, наявні на сцені, були активно задіяні в сценічному русі й створювали навколо себе смислову й стилістичну ауру. Наприклад, портрети, що прикрашали стіну «кімнати», де переважно відбувається дія «Маври», надихали глядача доміслити повністю інтер'єр мішанського будиночка XIX ст.

Розповідає автор та керівник проекту М. Кузін:

— Ідея Театру виникла в 2001 р. — як проекту, що допомагає реалізуватися молодим музикантам. Його здійснення стало можливим, перш за все, за меценатської підтримки МФ «Відродження» та Управління у справах сім'ї та молоді Київської держадміністрації. Для прем'єри ми обрали саме Стравінського, бо в Україні ще не

було постановки цих творів у повній сценічній версії. Ідея створення дивертисменту — твір А. Бондаренка — з'явилася з необхідності поєднати два дуже різні твори Стравінського.

О. Ж.: Звідки така назва — «МАХІМА»? На честь «себе, коханого»?

М. К.: Скоріше, як претензія на те, щоб усе зробити по максимуму, за найкращим стандартом.

О. Ж.: Які перспективи ти бачиш для свого Театру?

М. К.: Я бачу нашу виставу як гастрольний чи фестивальний проект. Але без фінансової підтримки Театр не може функціонувати. Я радий, що з'явилось щось нове. Усі, хто робив виставу, — молоді, але наша перша спроба виявилася гідною. Було зроблено аудіо- та відеозапис вистави.

На жаль, поряд зі сприятливими оцінками глядачів, доводилося почути й скептичні сумніви щодо актуальності саме такого репертуару й попиту на такий «мистецький товар» (адже Стравінський — уособлення мистецтва XX ст. — для нас досі сучасний і незвіданий, і часто незрозумілий). Але хіба талановите може залишити глядача байдужим? Обличчя всіх, хто виходив із залу після прем'єри, сяяли посмішками. Хіба це не першине, найдавніше і найважливіше завдання мистецтва — допомагати людині емоційно осягнути навколишній світ? Хіба це не має такого ж, якщо не більшого, права на існування і визнання, як різноманітні «перформанси» та «інсталляції», добра половина яких не викликає ніяких почуттів, крім впевненості у бездарності їхніх авторів? Хотілося б побажати довгого мистецького життя цьому світлому, веселому та яскравому Театру.

● **Олена ЖУКОВА**

НОВІ ІМЕНА

IZZET — НАРОДЖЕНИЙ ПІД ЗІРКОЮ «РЕГГЕЙ»

Усе нове — це добре забуте старе. Новітній музичний досвід увесь час переконає нас в істинності цієї аксіоми. Світовий стиль «реггей», який має таких велетнів, як Боб Марлі та армію шанувальників по цілому світу, пустив своє коріння у багатьох європейських країнах. «Реггей» в Україні як самодостатня ідея не існував, адже поверхове використання елементів стилю або механічне копіювання класичних зразків не може створити неповторну ауру культурного феномену. Сьогодні «реггей» в Україні існує. Дух рasta персоніфіковано в особі музиканта на ім'я Іззет. В оригіналі — IZZET. Таке сміливе твердження викликало тим, що Іззету Аблязову вдалося синтезувати натуральний кореневий «реггей» із кримсько-татарським етносом, унаслідок чого народився абсолютно оригінальний напрям. Його мистецька цінність очевидна, оскільки Іззет дуже серйозно поставився до матеріалу, який висвітлює душу його народу. Насправді фольклор вимагає надзвичайно делікатного ставлення, тому що у випадку, коли музикант не увібрав музики кожною клітинкою душі, лишається загроза фальсифікації оригіналу. Іззет сам їздив у татарські селища Криму і збирав ті пісні. І навіть не збирав, а вживався в них — як актор, що вживається в нову для себе роль. Людину, яка народилася і виросла в Києві, покликана до дороги голос крові. Для самого Іззета його мандрівки можна визначити як мандри в часі, як мандри в історію власного народу, повернення добре забутого старого на рівні генотипу. Сьогодні «реггей» для нього — то система світових координат, яку він наповнює новим змістом, новим — добре забутим — сенсом. Дебютний альбом Іззета має англomовну назву «My security», що можна перекласти як «Моя безпека» або «Моя вірність». Ось що говорить музикант стосовно першого свого творіння:

— «Моя безпека» — це чесне відображення мого життя та особистих духовних пошуків. Він торкається таких моментів, як любов до Бога, любов до Істини, стосунки між людьми. Будь-яка людина рано чи пізно ставить собі запитання: навіщо ми живемо в цьому світі і хто його створив? Я співаю про те, що в людини повинна бути якась духовна основа, стрижень — інакше їй легко загинути духовно. Я схильний трактувати назву альбома як «Моя вірність». Це — внутрішня вірність Богу, рідним, друзям. Адже я думаю, що наше земне життя це, образно кажучи, просто нетривалий сон мандрівника в пустелі в тіні дерев. Про це я намагаюся не забувати. Ще я, звичайно, сподіваюся на те, що альбом знайде вірних прихильників «реггей», однодумців та дозволить усім нам рухатися далі.

● **Олександр ЄВТУШЕНКО**

ТРАДИЦІЇ

Нещодавно малий зал Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського зібрав численних шанувальників українських народних звичаїв та обрядів. Цього вечора відбувся звіт кафедри фольклористики, присвячений 90-річчю ВНЗ, а в якості концертної програми було запропоновано інсценізацію традиційного українського народного весілля. Це вже не перший подібний захід кафедри. Колись нею було поставлено вертепну драму. Нинішній вибір весільного дійства зумовлений кількома причинами. Осінь — традиційна пора весіль, а весільні епізоди — найкраща сюжетна канва для показу різноманітних пісень зі всіх регіонів України.

Виконавці, силами яких було поставлено це музично-театральне дійство — студенти та викладачі кафедри. Це, зокрема, фольклорні гурти, які утворилися в стінах Академії — «Древо», «Божичі», «Володар», «Гуртоправці», «Надобридень». Були запрошені й «справжні» представники народного музичного мистецтва — жіночий квартет із с. Річниця Київської обл. А чи не найбільша відповідальність у підготовці й проведенні вечора лягла на плечі викладачів — Євгена Васильовича Єфремова та Михайла Йосиповича Хая.

Власне фольклористика передбачає не лише наукову роботу, але й живе музикування, вміння відтворити самими дослідниками опрацьований ними матеріал — чи то пісенний, чи інструментальний, чи танцювальний. А разом із тим вимагає глибокого знання народних традицій та

ВЕСІЛЛЯ «ПО-КОНСЕРВАТОРСЬКИ»

звичаїв, розуміння народного світогляду, чи, як ми звикли говорити, ментальності, і найперше, — любові до своїх національних духовних витоків. Тож викладачі додумки, що фольклорист — це швидше покликання, аніж музична спеціальність.

Традиційне українське весілля справляється кілька днів, іноді навіть тиждень. Кожен день має свою чітко усталену функцію та призначення. Так, наприклад, у четвер молодіці печуть весільний коровай. Причому обираються жінки із виключно щасливим та благополучним сімейним життям, тим самим немовби символічно передаючи свій досвід молодій парі. На кожен «етап» випікання є свої пісні — починаючи від замішування тіста і до виїмання готового короваю з печі. Так і кожна наступна частина весільного дійства (прощання нареченої зі своїми подружками, розплітання її коси, «за-

вивання» молоді (і т. д.) має розгорнутий пісенний супровід. Власне, під час прослуховування пісень, котрі прозвучали на вечорі, складалося враження, що час ніби уповільнюється, зупиняється, а всі ми немовби занурюємось у милування якимось окремим фрагментом весільної драми. Проте не варто думати, що весільний обряд є затягнутим чи нудним. Повільне його розгортання підкреслює важливість цього кроку в житті молодих, а всіх співучасників змушує ще раз подумати про вічні цінності життя.

Глядачам було запропоновано ключові найважливіші моменти весільного обряду. Все сценічне дійство випромінювало тепло, природність, безпосередність. Все було таким, яким і повинно бути — родинним, домашнім. Не обійшлося без традиційної чарки за здоров'я молодих. Її могли скушту-

вати всі бажаючі, котрих виявилось доволі багато.

Хочу зупинитися на моменті, який мене приємно вразив. Ми звикли до умовності того, що зазвичай відбувається на сцені. І, хоч якою б майстерною не була акторська чи виконавська гра, ми розуміємо, що це тільки гра і лише після закінчення вистави знову повертається реальний світ. Так і цей вечір багато хто розцінював як чергову культурно-гедоністичну насолоду, а слова про автентичні звичаї, традиції і живі народні обряди для деякого віддавали сильним духом далекого історичного минулого. Проте, коли на сцену вийшли запрошені бабусі, — то стало зрозуміло, що якщо хтось сприймає народне мистецтво як застаріле і неактуальне, то для когось воно є живим і природним. Бабусі виконували пісні-побажання для молоді пари. І це виконання справді призначалося тільки молодим. Навіть коли ведучий вечора попросив їх розвернутися до глядачів, то погляди жінок усе-таки лишилися звернуті в бік наречених. Було зрозуміло, що в їхній свідомості це не вистава, а момент із життя.

І все ж, на жаль, не часто ми можемо брати участь у подібних заходах. Дуже шкода, бо після закінчення вечора багато глядачів залишали зал усміхненими, радісними, з відчуттям святковості в душі. Такі враження залишаються далеко не після кожного концерту. Концерту-свята.

● **Ірина ШЕРЕМЕТА**

ТЕМА НА ВСЕ ЖИТ-

...Якась незборима сила змушує різко зупинитись, закам'яніти, як тільки ступиш до вестибюлю галереї і твій погляд прикипить до кольорових планшетів на стіні... Що це?! Перша асоціація: "Герніка". Пікассо... Але ж — ні... Техніка, образи, пластика — інші, ближчі до сюрреалізму. Однак є щось таке... Воно залишається з тобою надовго — можливо, на все життя... Це — почуття вселенського жаху, болю, відчаю і... нескореності: Батурин!.. Кривава рана України!..

Планшети з фотокопіями декорацій — це все, що лишилось у художника від його роботи над фільмом "Молитва за гетьмана Мазепу".

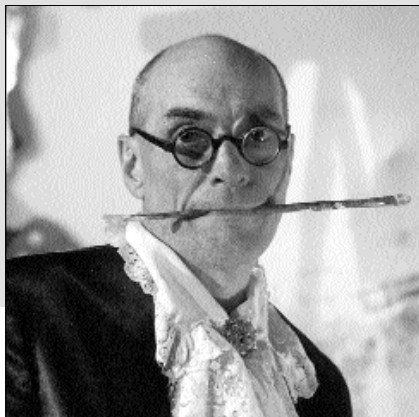
— То була грандіозна робота, — пригадує режисер фільму Юрій Іллєнко. — Сорок кілометрів декорацій, макети, муляжі, костюми... Коштів було катастрофічно мало для створення епічного полотна — з батальними сценами, багатотисячною масовкою, численними архітектурними об'єктами, горами трупів, що пливуть по ріці... Тому й задум був інший: я хотів зняти не наочний посібник з історії, а саме молитву, сон — те, що сприймається на рівні підсвідомості та надсвідомості, — фільм, що змусив би глядача замислитися, спробувати відшукати чесні відповіді на питання, що протягом кількох століть хвилюють не лише українців. Для втілення цього задуму мені потрібен був майстер надзвичай-

НА ЗДОБУТТЯ ШЕВЧЕНКІВСЬКОЇ ПРЕМІЇ

Виставка Сергія ЯКУТОВИЧА "ВИБРАНЕ. НЕЗАВЕРШЕНИЙ ПРОЕКТ", відкрита в Галереї мистецтв Національного університету "Києво-Могилянська академія", — подія не тільки в межах зацікавленості київської літературно-мистецької інтелігенції, а й української культури взагалі.

Ім'я цього графіка широко відоме серед читаючої публіки. Навіть неповний перелік авторів, чії твори він проілюстрував, вражає: Вільям Шекспір, Оскар Уайльд, Олексій Толстой, Федір Достоєвський, Олександр Дюма, Голсуорсі, Ніцше, Шарль де Костер, Гнат Хоткевич, Микола Гоголь, Олесь Гончар...

Активно працює художник і в жанрі станкової графіки та станкового живопису, а останнім часом — і в кіно.

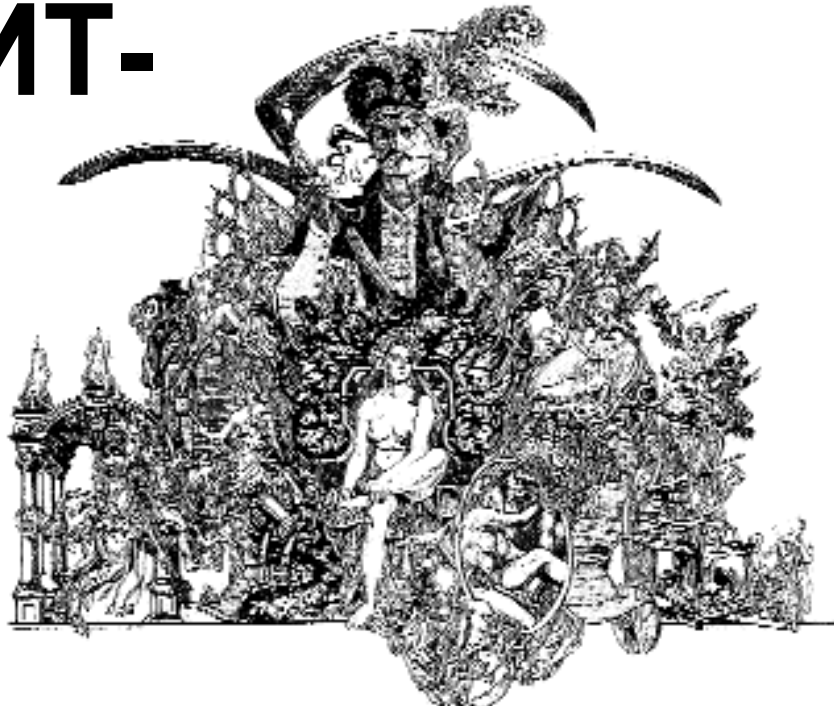

ної творчої потуги й титанічної працьовитості, здатний до абсолютної самовіддачі, роботи на рівні серця... І тоді згадався хлопчик із бездонними чорними очима, безмежною любов'ю до України, невситимою жаждою знань і нестримним бажанням працювати. Син незабутнього, нині, на жаль, покійного, Георгія Якутовича, з яким ми разом працювали над фільмом "Тіні забутих предків". Мене ще тоді вражали його не подитячому професійні роботи, сповнені глибинного змісту. І я не помилюся. Сьогодні мені трохи прикро перед Сергі-

єм: майже вся його титанічна праця була віддана воєнню. Але я мусив це зробити: адже справжній Батурин згорів до тла...

Основна частина експозиції — серія "Мазепіана. Незавершений проект". Станкові роботи, присвячені славі пам'яті гетьманові, дуже відрізняються від створеного для зйомок фільму.

— Образ Івана Мазепи хвилював мене давно, — ділиться автор потаємним. — Під час же роботи над філь-

мом він пройшов через моє серце. І залишився там назавжди. Тема на все життя... Мені хотілося розкрити власне бачення складного образу патріота, мудрого політика, філософа і просвітителя, покровителя й мецената культури, науки, церкви, поета і романтика, поставленого долею на чолі нації в часи найтяжчих випробувань.

Історія України, її державності, боротьби за незалежність... Їм присвячені також серія "Історія гербів міст і сіл України" — 2000 р., цикл чудових ілюстрацій до "Тараса Бульби" М. Гоголя — 2001 р., малюнки до фільму "Це як

були ми козаками" — 2003 р.

Не втрачає митець інтересу й до шедеврів світової культури. Чудові його ілюстрації до французького епосу "Пісня про Роланда", випущеного в 2002 році видавництвом "Либідь" (видання визнано кращою книгою року), сюжети із серії "Іспанія в серці" — спогад про перебування в Іспанії в 1996—1999 роках, офорти.

Графічні твори, відібрані автором, вражають своєю досконалістю. Це, в основному, повноформатні рисунки тушшю, бароковість стилю яких — не просто декор: кожна деталь сюжету, розроблена з ювелірною точністю, несе чітко визначене

функціональне навантаження, працює на створення цілісного образу, проникнення в його суть, і разом з тим — уже сама є певним образом.

Роботи митця можна побачити сьогодні в багатьох музеях світу, він — лауреат престижних міжнародних виставок. "Києво-Могилянська академія" — один із найавторитетніших осередків культури України — висунула твори Сергія Якутовича останніх років на здобуття Національної премії імені Т. Шевченка. Саме їх і виставлено на суд глядача в культурно-мистецькому центрі університету.

Тамара МАРТ

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

Пригадую зустріч у новій майстерні Заливахи на Пасічній у Франківську. Кімната залита сонцем, вікнами на невеличкий цвинтар. Тополі оторочені плямами чорних гайворів. Розмова продирається крізь синій ядучий дим дешевої "Пріми". Заливаха: "Ти знаєш, як ворон впізнає свою ворониху? Навіть цілком подібні..." Я не знала. Навіть намагалася серйозно замислитись... Старий жартував, "підколював".

Йому складно виходити "на люди", слухати круглі слова. "Не навівши овал, я с детства угол рисо-вал", — декларував світлобачення російський поет. У Заливахи також немає овалів. Шалено стрімкі вертикалі. Повагом та з серйозно-філософськими мінами йому закидали: "Що ж це ви, пане художнику, клали драматично-темні мазки, а тепер кольорові... Світло-гляд змінився?".

— **Майстерня. На Пасічній сонця більше...**

Іронізує? У старій майстерні справді темно. Невелика. Картини, картини... Масивне дзеркало в чорній різьбленій рамі. "В сімдесяти у комісійному за копійки кулив — тепер окраса". Атмосфера "драматично-темних мазків". Поруч кореспондент із Латвії. Атіс Клімовіч. Гарячі точки, знайомство з Басаєвим, тепер старий зек-художник. Класання вірної "Практики", спалахи, мікрофон. Заливаха заглиблюється в спогади (кружляє, петляє, перестрибує з одного епізоду на інший). Латвієць із плутаних мережив намагається вив'язати логіку. Перехрест двох ментальностей. Латиш із відчутним акцентом: "Ульяна, попросіте пана художника говорити в мікрофон...". Заливасі байдуже. Що йому до всіх цих премій, ювілеїв, презентацій, інтерв'ю... Хіба це його зараз цікавить?

Згадує, як повертався з Мордовії. У Києві зустріли друзі. Скинув табірне рамя, одягнувся по-

НА ПАСІЧНІЙ СОНЦЯ БІЛЬШЕ...

Цей альбом репродукцій, академічний, у суперобкладинці, вже давно повинен був з'явитися в Україні. Масштабність постаті художника Опанаса Заливахи зобов'язує. Наразі спасибі видавництву "Смолооскип". Усе решта — атмосфера презентації — на сумлінні колег та друзів "шістдесятників". Бо найменше хотілось би пафосу. Закочування очей під лоба, співання дифрамбів, розливання в'язкого карамельного елею... "Заливаха був", "Заливаха став"... Може, присутнім здалося, якщо пан Опанас не приїхав до Києва на власну презентацію, то про нього вже варто говорити у минулому часі? Ну що ж ви, панове... А з приводу альбома... Добротне видання. Тільки жаль, що деякі картини втрачають колорит, "губляться"... Воно й не дивно: пан видавець добре знається на маркетингу. Чому б не "зеконмити", притуливши на сторінку по дві-три роботи майстра...

людськи. Нові черевики, костюм... Пішли в ресторан. Гамірно, музика в "сто децибел". За сусіднім столиком — гебня, фальшиво кривить "щирі посмішки". Випили, закусили. Безшабашність вдарилася в голову. "Ану станційно-но ім, Опанасе, танець в'язня..." Саркастична пантоміма... У людини, котра шойно вийшла з політичної зони, обтерлася у товаристві різнонаціональної інтелігенції, інакший погляд, погляд, крок. Для опущених — убивчий.

Відсвяткували — поїхали в Івано-Франківськ. Класичні пригоди колишнього політзека: ігнорування в соціумі, обережна (дуже обережна) підтримка "співчуваючих колег", одностудії... Мабуть і такі знаходились. Ритуальне побиття шиб шовечора. У його становищі що залишалося робити? Тільки працювати, зусиллям волі відлітати від чорних ротів, суєтно сновигаючих тіл в інший часовий мір та площинність. Темна кімната — енергійні мазки... Він не був травленим інтелігентом у черевиках на босу ногу. Іронічно прискалене око. Заливаха ніколи не покидає почуття гумору. "Він постійно жартує", — згадує Людмила Семикіна, — "бачить, що стоїш, ніби в воду опущена, то так обкрутить тебе своїми жартами, що вже й не пам'ятаєш, чого журилась".

Доля. 1970 р.

"Вирішили ми з Опанасом, — розповідає Євген Сверстюк, — вітальну листівку Максиму Рильському надіслати. Я — автор тексту, Заливаха втілює графічно. Дивлюсь — одна з літер страшенно нагадує тризуб. Опанасе, кажу, не можна. Старий Рильський до смерті злякається.

— А ми не поштою, в скриньку підкинемо.

Однаково злякається..." Сімдесяти. Будні й безперспективна. Пилюга. Каліч. Байдужість до життя і до смерті... Заливасі приснився сон. Відпала нижня щелепа. Жах, кров. Прокинувся

мокрый від холодного поту. Того ж дня дізнався — загинула Алла Горська. Зарубали сокирою. То був удар для нього. Горська — його великий друг, сильна, вольова, згусток енергії, яскрава особистість. Це з нею він робив монументальний вітраж у Київському університеті, згодом розбитий на друзки експертами з Володимирської.

Пошук опори у творчості... Академічна освіта з її усталеними законами такої опори не давала. Його не приваблювали реалістичні образи передвижників. Нехай навіть біля їхніх марин хочеться руки вимити. Інша річ Рембрандтівські

світлотіні. Сорок років минуло по блуканнях Третяковками, а він не може забути вражаючу метафору каяття. П'яти "Блудного сина". "Порепані... Кожна тріщинка..."

Не став ані Рембрандтом, ані Ван Гогом. Бути собою. Хто він, культуру чийого народу переплavlятиме в образи? Адже Україна для нього була не більше ніж далекий спогад дитинства. Восемірічний хлопчик повертається зі школи додому. Тридцять третій. Попід тинами бездиханні опухлі тіла. "Вже не ворухатися". Рятуючи сім'ю від голодної смерті, батько втікає на Далекий Схід, у Зелений Клин. Спогади віддаляються, розмиваються товщею простору і часу. Україна перетворюється на далеку Фата Моргану...

Але Косів, своєрідна столиця Гуцульщини, куди приїхав на пленерну практику... Століттями закодовані символи килимарства, кераміки, писанкарства, різьби по дереву, ткацтва. Це вразило. Зрозумів, що тільки в руслі національного зможе збагнути себе і віднайти опору.

На презентації, крім кумедного "клювання" носом мого колеги, котрий дуже точно реагує на нудьгу традиційних акцій, атмосферу трохи пожвавив пан видавець, Осип Зінкевич. Розповів смачну історію. Виявляється, десь у сімдесяті йому на "діаспору" прийшла посылка з вітчизни. Від Заливахи. Дві кондово-радянські ляльки. Зінкевич здивувався: їх пластмасову жовтизну можна було б любенько задіяти у фільмі жахів. Аж за деякий час здогадався, що варто котрісь "зазирнути" в живіт. Розпанахав... Звідти вийняв діапозитиви (слайди) картин Заливахи. Наразі аж через кілька десятків років в Україні з'явився цей альбом. Не квапилися...

Ульяна ГЛІБЧУК

МЕЦЕНАТСТВО

— *Пані Юліє, Ви хто — бізнес-леді, культуролог, журналістка?*

— Не культуролог. Сучасний музичний ринок я знала і знаю лише тому, що замолоду, тобто з юнацьких років, цікавилася українським культурологічним життям, завжди відвідувала концерти... А вже пізніше, коли була в інших країнах, то цікавилася тим, як розвивається там шоу-бізнес, і думала, як це і з ким можна зробити у нас. Можна сказати — придивлялася. Коли познайомилася із Михайлом Крупівським, то зрозуміла, що з цими хлопцями можна ризикнути і втілити мої задуми.

Не все так просто було... Моя пропозиція організувати сольний концерт Тараса Чубая саме в Палаці "Україна" викликала сумніви спершу в самого Тараса. До останнього моменту і Михайло, і Тарас не вірили у те, що такі вийде все якнайкраще... А після концерту Михайло Крупівський якось так задумливо прорік: "А чого було не провести ще один концерт?..." Тарас ще й досі не може отямитися від успіху.

Я згідна з Вами стосовно оцінки цього концерту як акції, але ми цього не планували. Бачите, виходить, що ще не вмерли українці, якщо так монолітно реагують на патріотичний поклик митців. Я спочатку звернулася до Крупівського з пропозицією щодо вшанування пам'яті Володимира Івасюка, та це вже робили інші... Якось мій батько, викладач Києво-Могилянської академії, дав мені почитати книгу Григорія Чубая. І тут я зрозуміла, що творчість його сина Тараса і є те, що допоможе нам почати потужний проект. Знаєте, зараз у нас у компанії всі читають і захоплюються поезією Грицька Чубая. От вам і енергія зв'язку поколінь, яка рухає кращими помислами і допомагає усвідомити нам, що ми за народ.

А з тих професій чи титулів, до яких я мала і маю відношення, то скажу так: "Я — професійна піарщиця". Тобто, я починала як успішна журналістка відразу після закінчення Чернівецького університету. Працювала десять років у різних ЗМІ, а ця робота сприяє розвитку аналітичного мислення. І ще: коли я працювала журналісткою, то задумувалася над тим, як розвивається наш рекламний ринок. Почала аналізувати й досліджувати цю проблему і прийшла до висновку, що ті компанії, які рекламують себе за допомогою мистецьких чи субкультурних одиниць, як правило, підбирають абищо, або те, що лежить на поверхні, не задумуючись, чи задовольняє загал саме цей вибір. Такі рекламні акції, як правило, не є успішними. Саме такий висновок навів мене на думку, що рекламу-

«ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК» ВИНИКАЄ, КОЛИ МИНУЛЕ МОЖЕ ПОСЛУГОВАТИСЯ МАЙБУТНЬОМУ..., або «ПРОФЕСІЙНА ПІАРЩИЦЯ» ЮЛІЯ БЕЛОВА ТА ЇЇ ІДЕЇ

вати добрий (умовно кажучи) товар треба за допомогою (прямо кажучи) високоякісного мистецького продукту.

Я не є глибоким знавцем музичної культури, але маю суто інтуїтивний смак як споживач, і цей смак часто співпадає з думкою професіоналів високого рангу. Це додало мені впевненості в собі, бо зараз я втілюю свою ідею за допомогою тих людей, які вже є знаковими посталями в музичній культурі. Тобто, команда професіоналів від шоу-бізнесу та культури на сьогодні погодилася співпрацювати з УТЕЛ.

Якось ми, тобто працівники компанії, сіли і задумалися над тим, що ж кожен із нас являє собою як суспільно корисна одиниця чи громадянин? І прийшли до висновку — нічого. Так чимі дали ми не погодилися й ось винайшли, яким чином можна бути корисними не лише справам компанії, але й загалу.

— *Кого Ви підтримуєте і за якими критеріями робите свій вибір?*

— Поки що ми чітко знаємо, що будемо співпрацювати з тими, хто вже має якісь вагомні здобутки за плечима, але в силу об'єктивних чи суб'єктивних факторів не має фінансової підтримки. Тарас Чубай, Костянтин Ріттель-Кобилянський, вокальна формація "Пікардійська терція" і ще півтора десятка проектів, які ми плануємо, але

поки що не розголошуємо поіменно. Тобто всі вони — одиниці високого рівня мистецької вартості.

Задум проекту — за допомогою комунікацій і народний традицій через зв'язок поколінь прокласти стежечку в краще майбутнє. Звідси і його назва.

— *Ким Ви працюєте в УТЕЛ?*

— Відповідаю за корпоративні стосунки, тобто за рекламу, зв'язки з громадськістю, урядом, пресою... І тут треба з'ясувати ще один момент: коли ми усвідомили, наскільки є дієвою іміжева реклама, то зрозуміли, що вона стане ще дієвішою, якщо діятиме через спонсорство. А вже про тому ми зрозуміли, що дієздатність стає потужнішою, коли ставити за мету ще вищі цілі, тобто меценатство. А відмінність цих двох термінів у тому, що від спонсорської допомоги, як правило, очікують, рекламної віддачі. Меценатство — це вже інший ступінь свідомості тих, хто хоче прислужитися вищим цілям. Але зауважте, що суспільство також повинне бути готовим до меценатства як такого. Ці люди в усі часи і в усьому світі були і є глибокошанованими. А в нас поки що такий стан свідомості не спостерігається. Тому, можливо, поки-що таким шляхом інші компанії не йдуть. Ми — своєрідні сучасні революціонери відродження меценатської традиції, тобто ті, хто хоче нагадати про неї і реально вті-

Моя розмова з Юлією Іванівною Беловою відбулася після заочного знайомства з цією жінкою, яку, як кажуть у колі музикантів, треба шукати там, де робиться щось добре і цікаве. Але, як з'ясувалося, зустрітисся з нею не так і просто, бо її робочий час розписаний похвилинно, і все планується заздалегідь, як і готиться тій категорії наших громадян, що можуть претендувати на титул бізнес-леді. Виникло бажання ідентифікувати особистості та ситуацію, тобто власне дієві механізми культурологічного проекту "Зворотний зв'язок", що має добрий наслідок і потужний резонанс серед молодого та середнього покоління непересічної української громадськості, що заявила про своє існування на акції-концерті Тараса Чубая... Про цю подію вже сказано багато, але одна фраза, якою можна охарактеризувати патріотизм та успішність задуму, може бути класичною: "Після цього концерту якось незручно стало спілкуватися на "общепринятом"... "Дай, Боже, і нашому теляті..." — подумалося мені.

Сумніви мої підтвердилися вже після другої прес-конференції, коли серед організаторів наступного концерту лише двом було "льогше" викладати свої думки перед представниками мас-медіа українською (Є таке лихо нашого суспільства, яке виявляється у невідомості чи то неосвіченості громадян, які охоче беруться за українську справу, коли вона стає прибутковою, але забувають про те, що так вона і кульгати там, де робиться одне, а маєтись на увазі інше). Тож недарма мою увагу на цій події привернула жінка, що якось органічно, привабливо зуміла довести ідею проекту "Зворотний зв'язок" до журналістських мас та ще й українською мовою. Хто ж вона, ця представниця УТЕЛ, про яку так захоплено говорять музиканти?.. Ким була, є і хоче стати?

лито в наших умовах і в наш час. А ще хочу нагадати, що ми з самого початку створення компанії чітко написали стратегію спонсорської діяльності й у нас усе чітко розмежовано. Є благодійницька діяльність, і вона стосується, перш за все, здоров'я дітей. А все, що стосується мистецьких проектів, то тут як критерій відбору спрацював той фактор, що десятки імен дуже яскравих і талановитих виконавців останнім часом зникли як мистецькі одиниці, бо не мали матеріальної підтримки. Отаким ми і шукаємо та піднімаємо.

Повірте, що ми відкриємо для українського загалу найкращих, якими можна буде творити позитивний імідж України й поза її межі. У мене як у "піарщиці" завжди сидить у голові думка: "А як зробити позитивний імідж України?" Ось саме через цей мистецький проект це можливо зробити й ефективно, й успішно для компанії. Але я хочу ще сказати ось що... Для мене цей проект — "Зворотний зв'язок" — щось уже більше, ніж ідея, робота... Думаю, що навіть якщо компанія відмовиться від нього, то я знайду, з ким продовжити і проект, і справу відродження меценатства. Треба лише час, щоб довести, що це і вдалося, і корисна справа, яка не повертається матеріальними благами швидко. Оця енергія, яка потужно єднає нас через зв'язок поколінь

та культур, — найвища нагорода за працю. У нашому випадку мова йде про створення якогось іншого середовища в культурі, підняття планки для тих, хто гідний нести свої здобутки в маси, якщо хочете, розвивати ці маси, забиті сурогатом, який кишить у медіа-просторі. Ви ж добре знаєте, що це викликає протест уже не лише в колах інтелігенції. Людям набридло все те, що їм пропонують щодня. Хочеться чогось смачнішого, не бійтеся цього слова, — елітного. Ми це й пропонуємо тим, хто має смак і розум, здоровий глузд і душу.. Трапляється і так, що люди, які мають гроші, не всі є такими, яких скрізь називають "крутими — новими". Є серед нашого заможного людю й ті, хто потенційно вже готовий до меценатства. Є!

Ось ще такий факт. Ми з науковцем Оксаною Сліпущою якось засіли за книги, присвячені меценатству. Це ж так цікаво! Думаю, що про них повинен знати кожен бізнесмен. Знання про таких людей та їх справи роблять і рутинну виробничу чи бізнесову працю світлішою і життя цих людей змістовнішим... Це ж так цікаво! І корисно для людей, які не вбачають сенсу в тому, щоб заробляти гроші не лише на задоволення власних первинних потреб. Ми є!

● Розмову вела
Леся САМІЛЕНКО

ДИСКОГРАФІЯ

Того холодного осіннього вечора, коли "Арт-Велес" презентував диск "Українська епічна традиція", клуб "Бабуїн" нагадував такий собі таємничий батискаф, який поступово занурювався в невидимі глибини народного духу і в кожного, хто був там, прокидалися, здавалося б, навіки "приспані" монстром-мегаполісом українські гени. Генотип історичної пам'яті — це основний код, який нанесено на звичайний лазерний диск із записами п'ятнадцяти народних пісень про історичні події. Співають сучасні носії тієї ж таки історичної пам'яті — прості мешканці сіл і містечок і розсіяних по всіх усядах країни. Співають так, як чули від своїх бабусь і дідусів. І саме в тому полягає сенс і цього диска й усієї серії "Моя Україна. Берви". Цей диск — шостий. Виявляється, пісенна епіка своїми витоками сягає Київської Русі-України та

КОСМОС УКРАЇНСЬКОЇ ЕПІКИ

утворює цілу систему жанрів. Епіка, як сукупність жанрів, переживала розквіт у часи козаччини і гетьманщини. То були, насамперед, героїко-патріотичні думи. До "малої епіки" належать історичні балади, карпатські співанки-хроніки, духовні псалми, сповіді та казки. Мистецтвознавці Михайло ХАЙ та Сергій ГРИЦА, які й виступили укладачами і редакторами CD-серіалу "Берви", одноголосно наголошують на великій цінності саме цього прошарку автентичної спадщини. Сергій ГРИЦА: "Українська епіка не тільки яскраво відбиває глибини історичної пам'яті про подвиги і втрати, але й відображає особливості становлення національного характеру, ментальності, моралі. Це — справжнє мистецьке надбання з відшліфованими віками засобами пое-

тичного і музичного вислову і вільним віршем, багато орнаментованим музичним речитативом, колоритною силabisною поетикою і мелосом, урізноманітненим регіональними виконавськими стилями. Думи і псалми відійшли в минуле. Сьогодні вони екзистують лише в творчих реконструкціях, проте залишаються нетлінним нашим духовним скарбом.

Варто ближче ознайомитися з деякими зразками епічної традиції. У пісні "Ой з-за гори, да ще з-за лиману" йдеться про героя визвольної війни, брацлавського полковника Данила Нечая, підступно вбитого в 1651 році на Поділлі, внаслідок нападу польських військ. Пісню записано в селі Розумівка Кіровоградської області.

"Аркан". Напевно, це найдревніший чоловічий танець

Карпат, який танцюють із топірцями і півколом, підпирючи один одного роменами. Мелодію "Аркана" зафіксовано в селищі Верховина Івано-Франківської області. Також із Верховини походить пісня "Про бій". Це співанка-хроніка про бій у Карпатах із більшовицькими загонами.

Балада "Про Бондарівну" була популярна у всій Україні в середині XVIII століття. Її реконструкцію здійснив лірник Михайло Хай.

"Ой ішли наші славні, славні запорожці". Пісня записана на Чернігівщині від бандуриста Івана Рачка. За своїм сюжетом належить до поширеної групи історичних пісень, присвячених одній із найбільш драматичних сторінок історії України — руйнуванню Січі Запорозької російською імператрицею Катериною II. Ця пісня нале-

жала до числа заборонених радянським режимом.

Ці та інші пісні відбиралися до збірки з великого масиву народних творів дуже ретельно, адже всі п'ятнадцять треків на диску — це і є грона жанрів, які сукупно складають епічну традицію.

Головною "родзинкою" презентації диску був концерт народного колективу з села

Старі Коні, що на Поліссі. Чотири жіночки в народному вбранні лише спочатку мали вигляд інопланетянок, що випадково потрапили до модного клубу. А далі... Далі, як сказано вище, в кожному повідкривалися якісь потаємні дверцята, що ведуть у Космос. Космос української Епіки.

● Олександр ЄВТУШЕНКО